

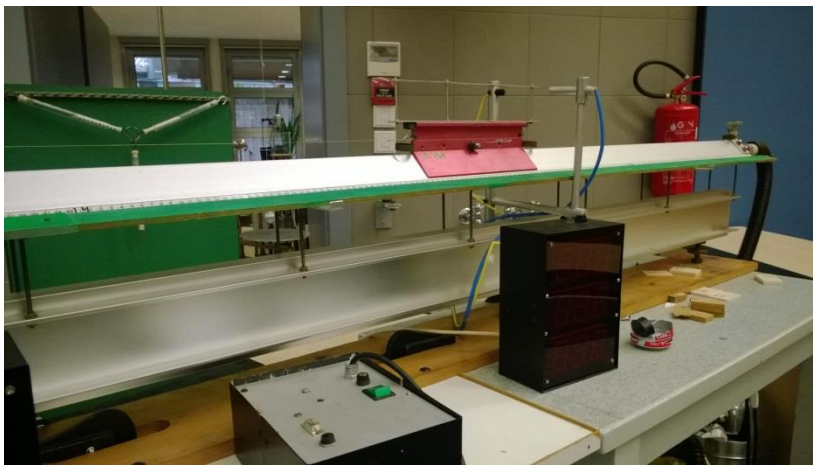
DEMONSTRACIJSKI PRAKTIKUM v Peterlinovem paviljonu pri predmetu

Mehanika in termodinamika/toplota (prof. ddr. Aleš Iglič)

SEZNAM POSKUSOV (zbral g. Silvo Stražišar, fotografije: A. Iglič)

1. KINEMATIKA

1. ENAKOMERNO POSPEŠENO GIBANJE - zračna proga

2. PROSTI PAD - evakuirna cev z gosjim peresom in rumeno kroglico

3. PROSTI PAD - kroglice na vrvi

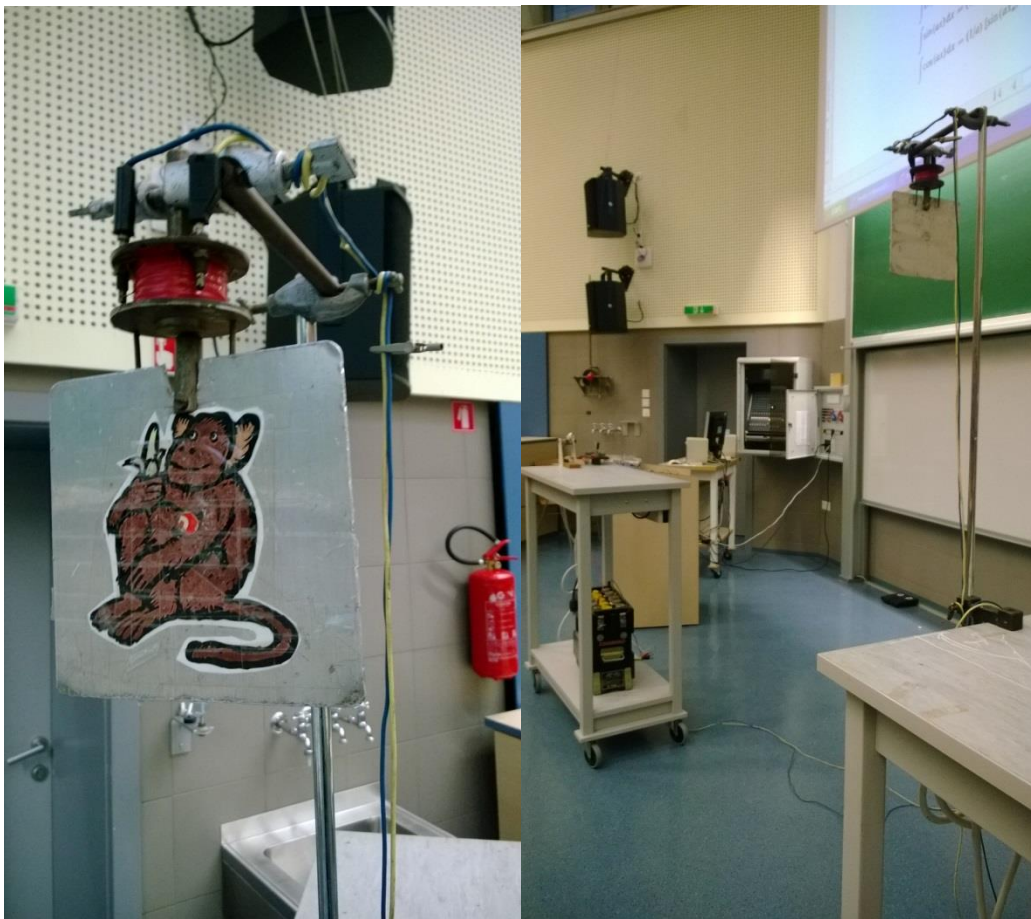
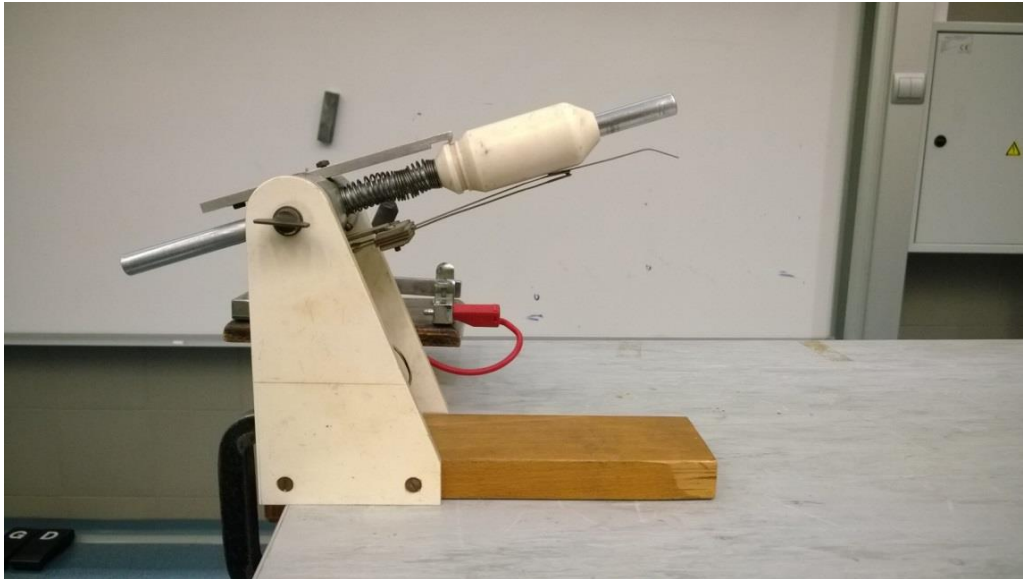

4. PROSTI PAD + VODORAVNI MET - primerjava padanja dveh kroglic

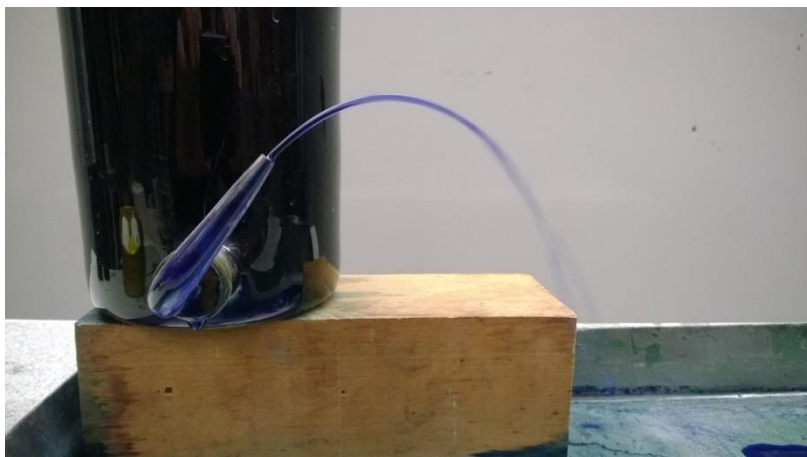

5. POŠEVNI MET

- streljanje v padajočo tarčo

- curek vode z dna posode

6. KROŽENJE

a,b) projekcija koničnega nihala in krožeče kroglice

c) merjenje hitrosti izstrelka zračne puške (vrteči se plošči iz papirja)

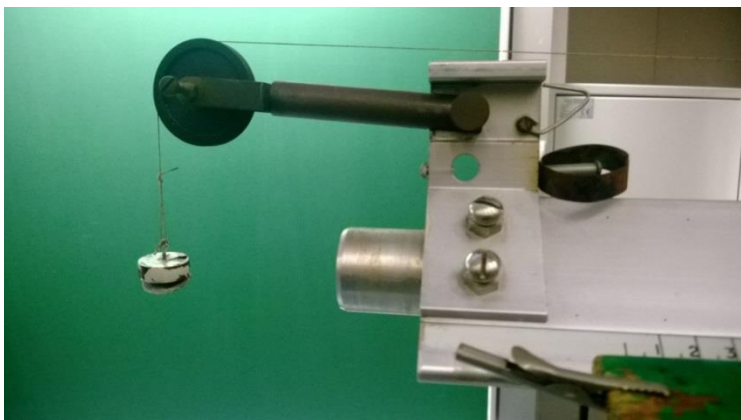

2. DINAMIKA IN STATIKA

1. VZTRAJNA IN TEŽKA MASA - majhna utež visi na veliki uteži
2. NEWTONOV ZAKON - dve nasprotni klančini in kroglica

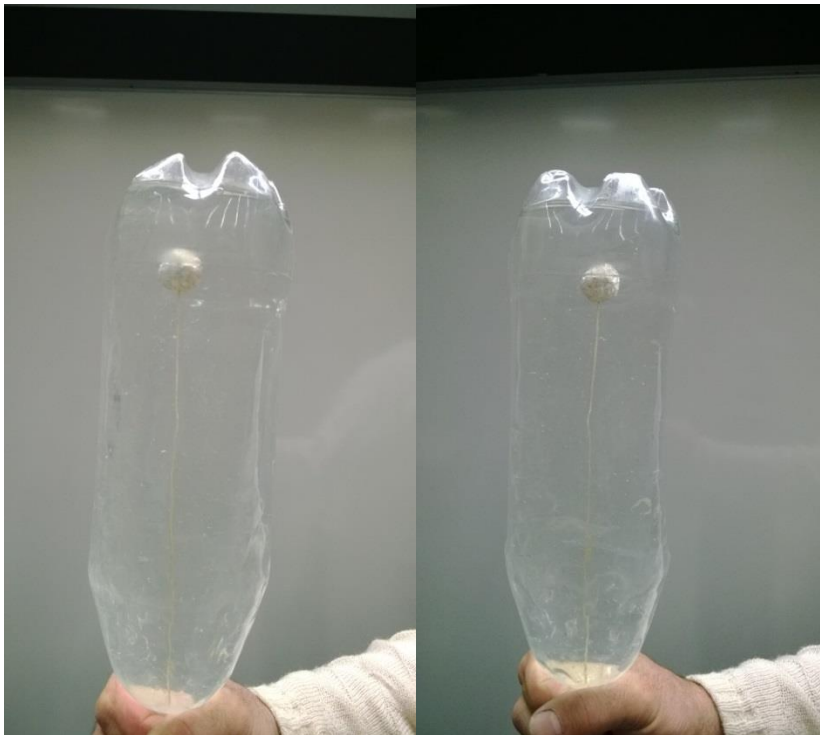
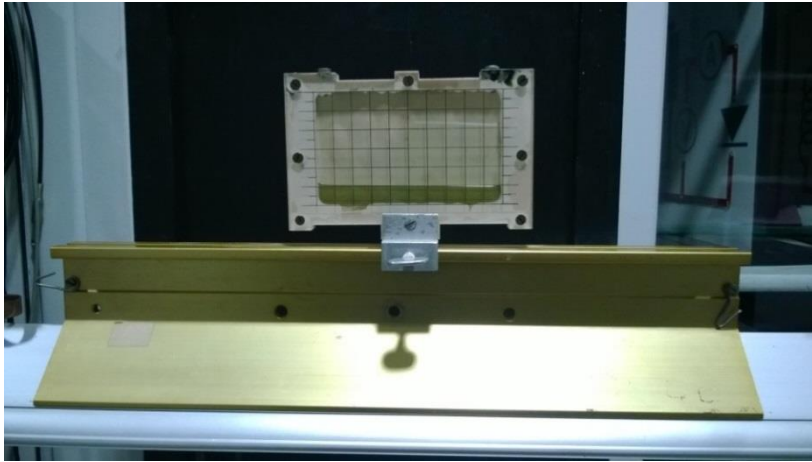

3. NEWTONOV ZAKON – jahač/voziček na zračni progi, ki ga pospešujemo s težo uteži

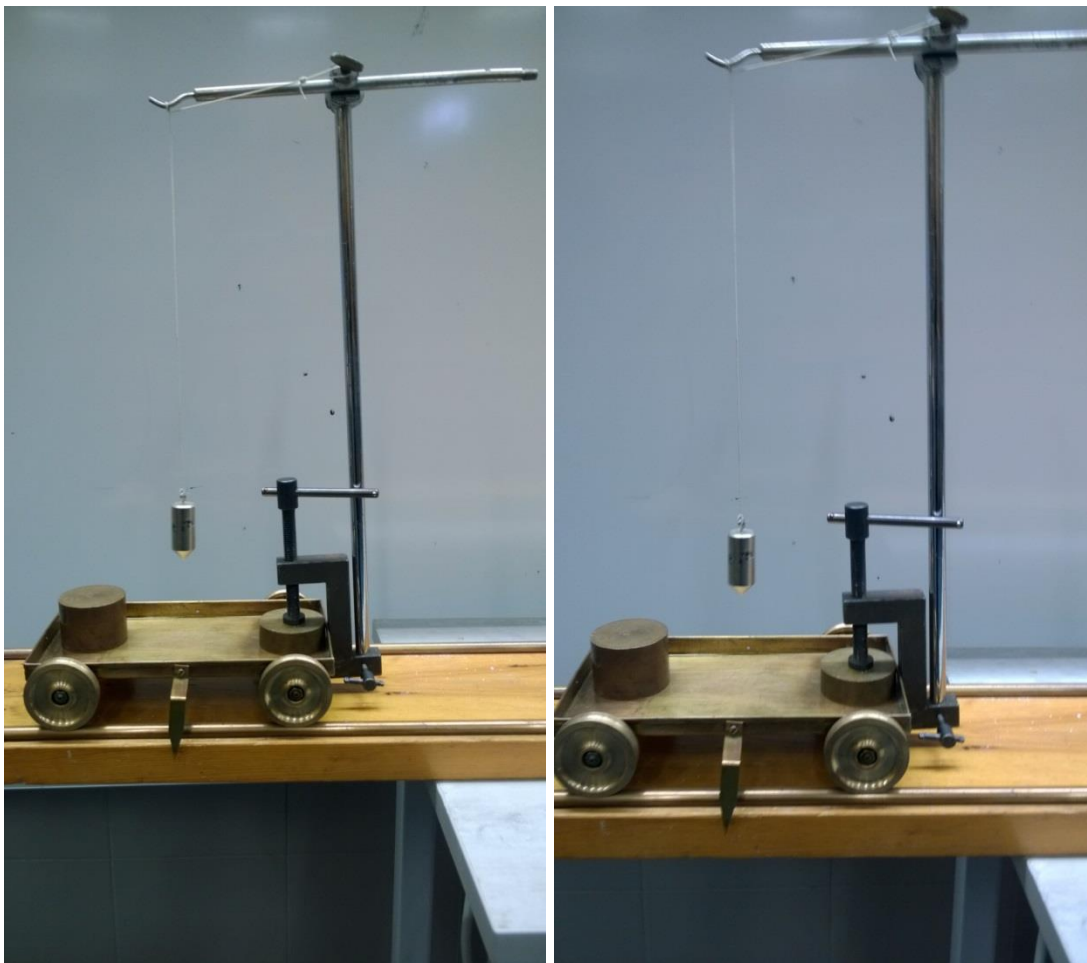

4. MERJENJE POSPEŠKA

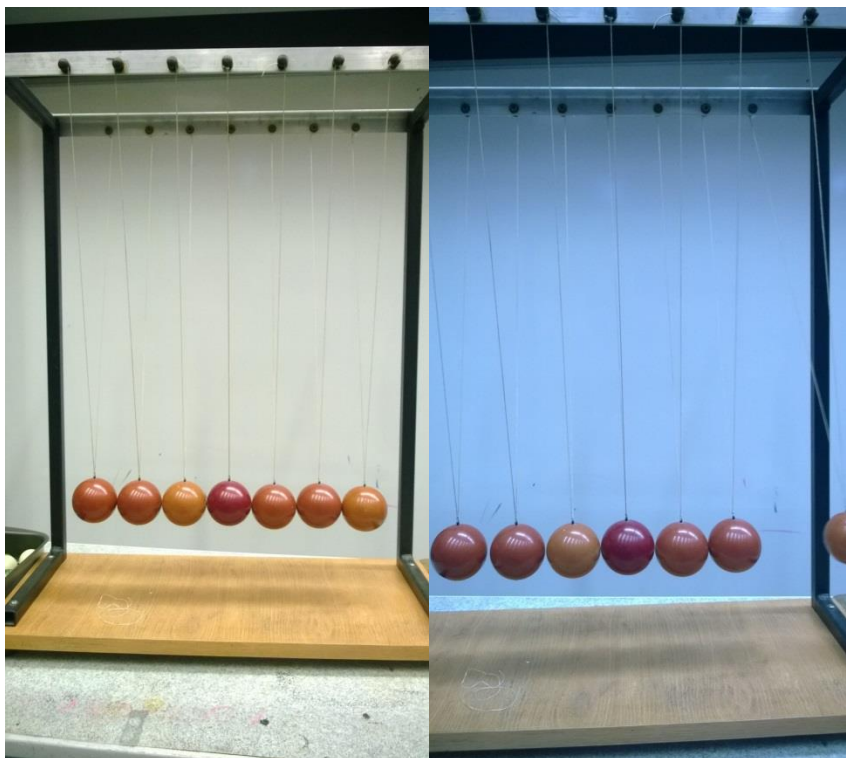
a) kapljevinski akcelerometer: na vozičku/jahaču na zračni progi in nihalo v steklenici

b) nihalo na vozičku, ki se giblje pospešeno. Merimo nagib vrvice. Dinamometer je vključen v vrstico.

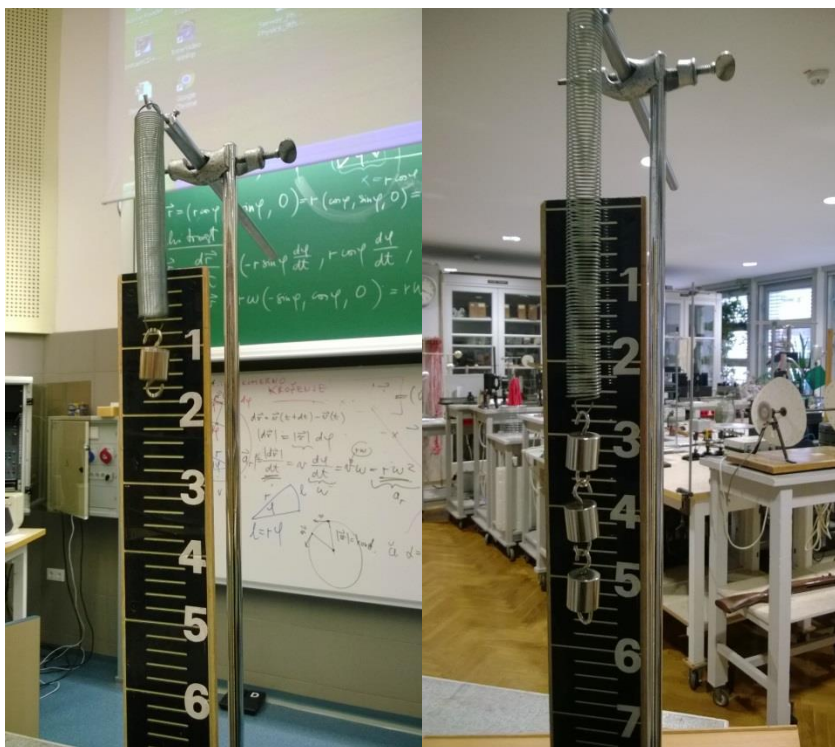

5. NEWTONOV ZAKON IN GIBALNA KOLIČINA - biljardne krogle na nitkah

6. MERJENJE SIL V STATIKI

a) Hookov zakon: merjenje sil z vijačno vzmetjo (natezanje vzmeti)

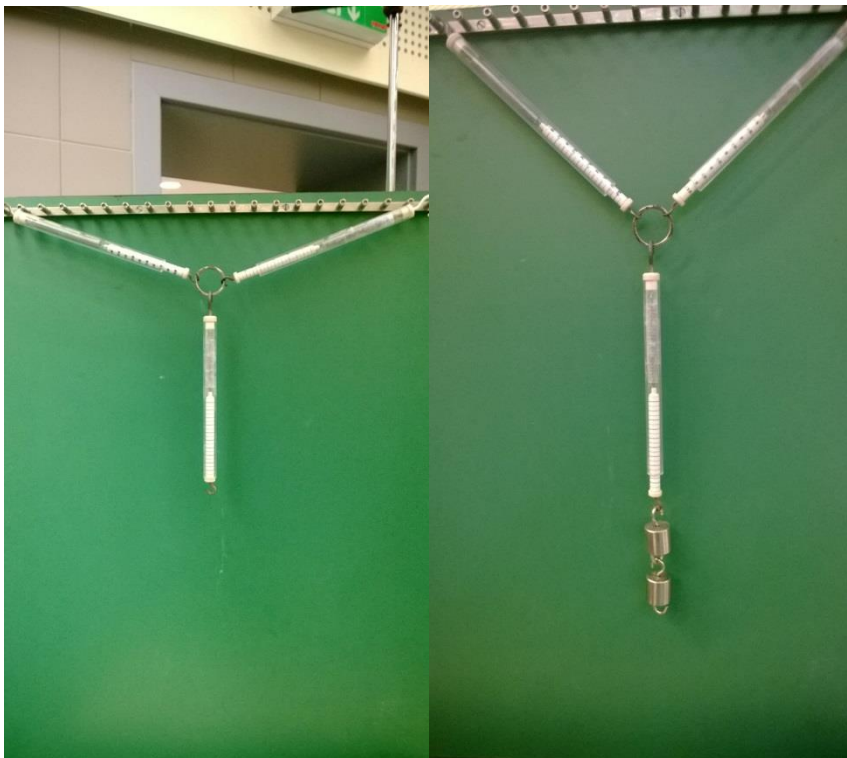

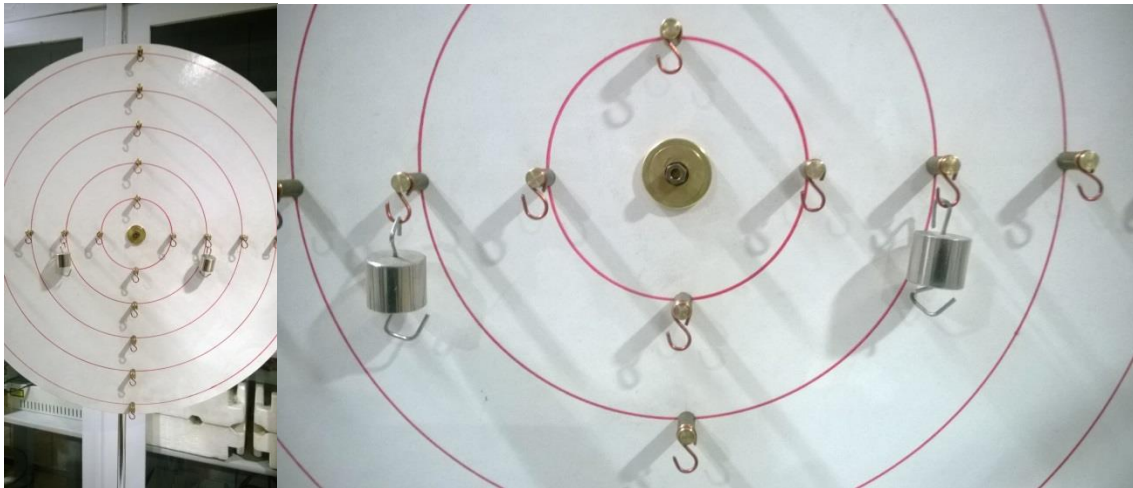
Dinamometer

b) ravnovesje sil - tri vzmetne tehtnice/dinamometri, uteži in demonstracijska tabla

c) ravnovesje sil in navorov - tabla navorov (kolo z žeblički)

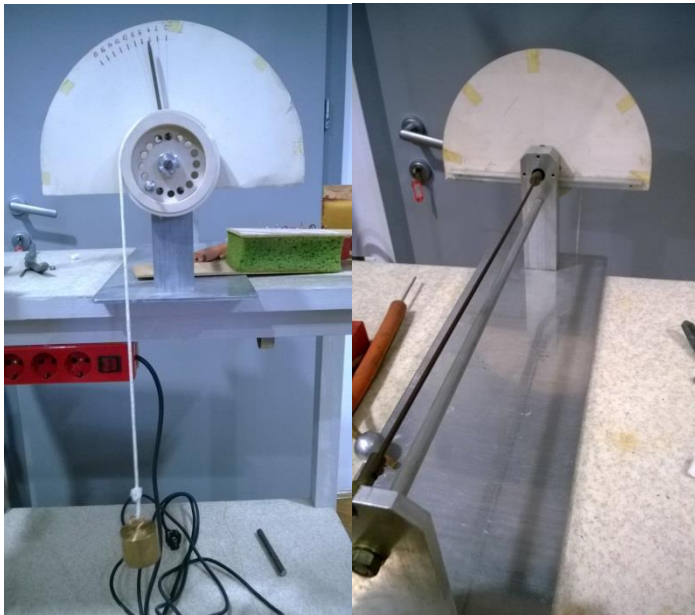
d) ravnovesje sil pri nihalu - težnostno nihalo v skrajni legi

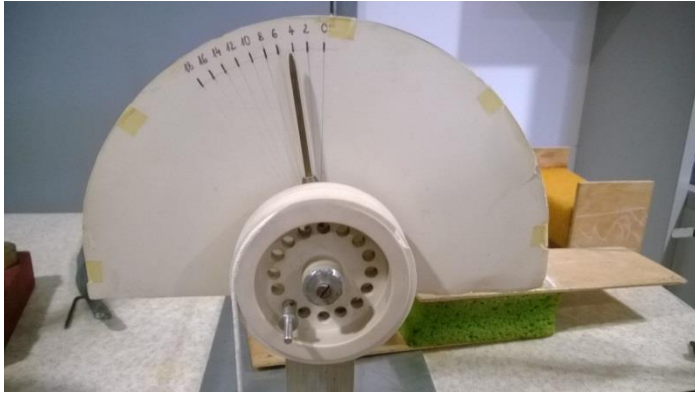
e) ravnovesje sil na klancu - lesena klada z utežmi ali jahač na zračni progi

7. MERJENJE NAVORA

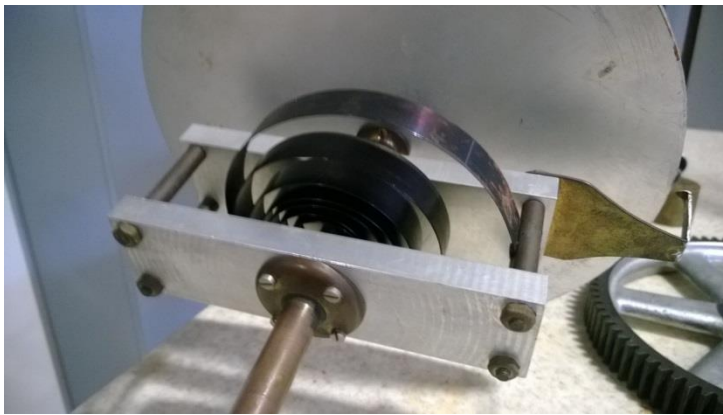
a) tehtnica na vzvod

b) torzijska tehtnica na žico (torzija kovinske tanke palice)

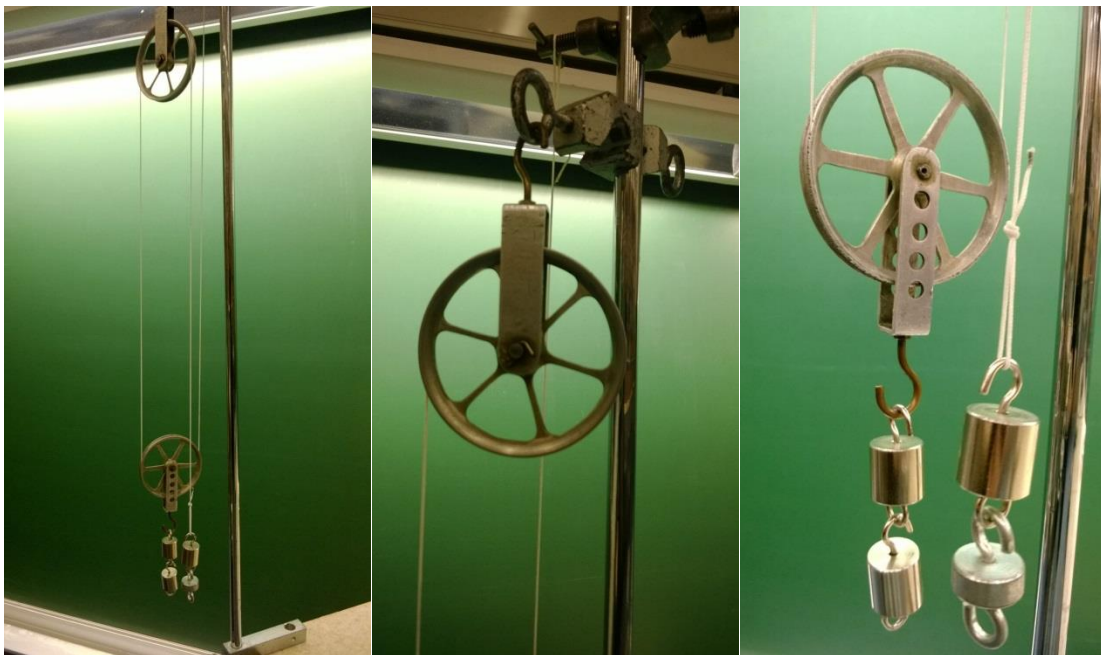

c) tehtnica na polžasto vzmet

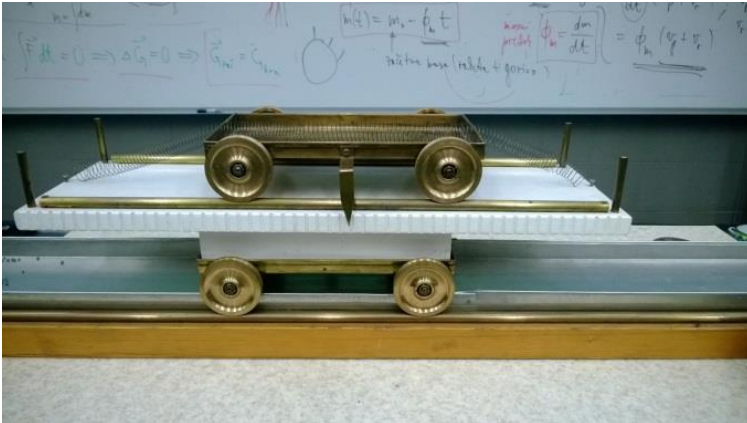

8. ŠKRIPEC - ravnovesje sil in navorov

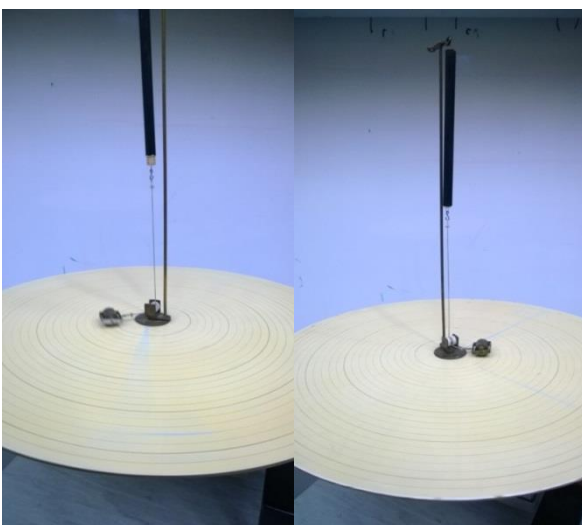

9. SISTEMSKE SILE

a) voziček pripet z vzmetmi na drug voziček (efekt zaviranja in pospeševanja)

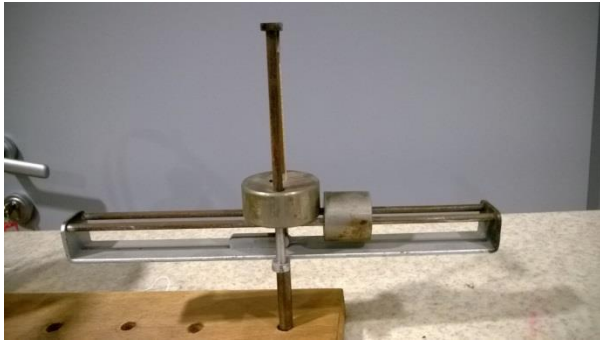

b) centrifugalna sila (vrteči se koordinatni sistem) - okrogla plošča z dinamometrom v osi in z utežjo (gibljivo pravokotno na os)

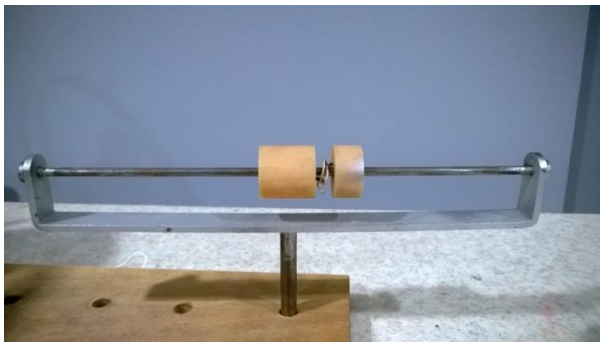

c) centrifugalna sila (vrteči se koordinatni sistem):

-lažja utež dvigne težjo utež

-lažja utež potegne težjo utež v smeri navzven

-živo srebro v vodi se nabere na obodu vrteče se posode

-vrteči se obroči se stisnejo v vertikalni smeri

-vrteči se krogli se dvigneta

10. SISTEMSKE SILE - CORIOLISOVA SILA

a) kroglica na vrteči se okajeni šipi

b) Foucaultovo nihalo - nihalo na vrtečem se stolu

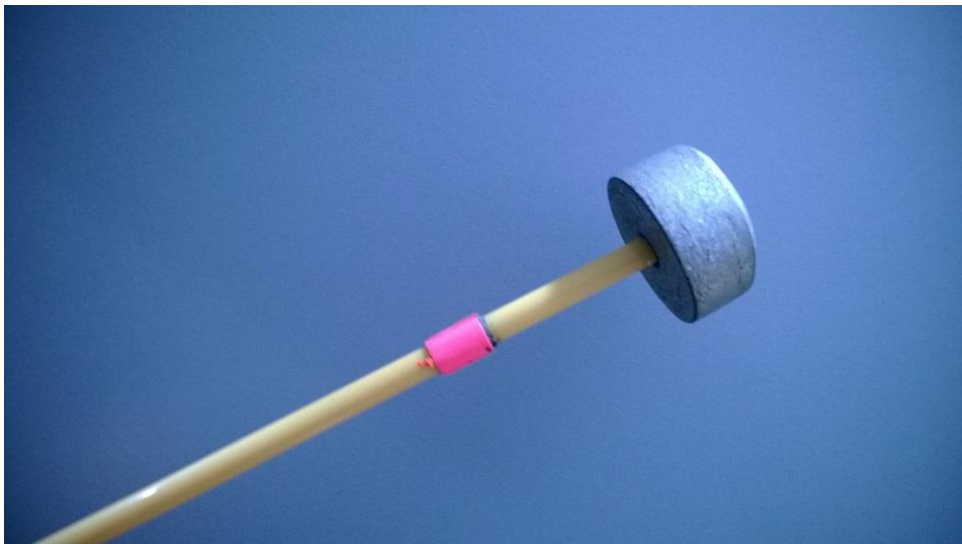

11. DOLOČANJE LEGE TEŽIŠČA Z OBEŠANJEM TELES - modeli iz lesene plošče, »Slovenija«

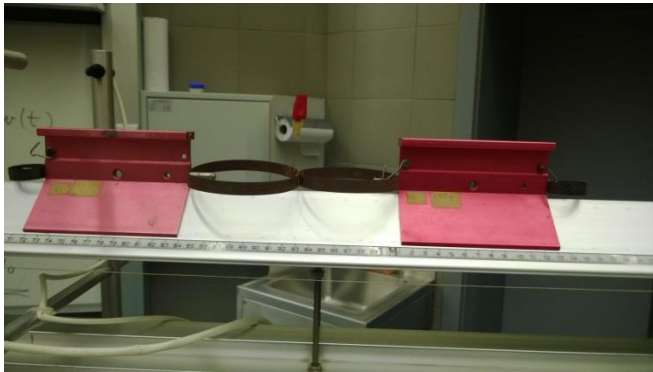
12. GIBANJE TEŽIŠČA

a) v težišču zaznamovano palico vržemo (tir težišča je parabola)

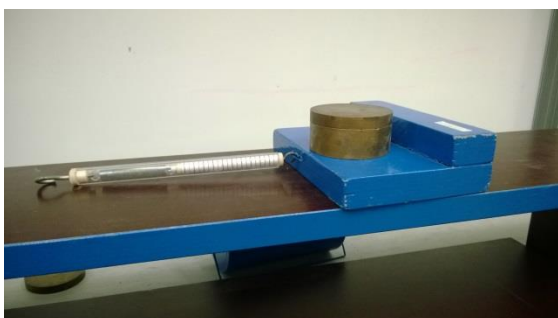
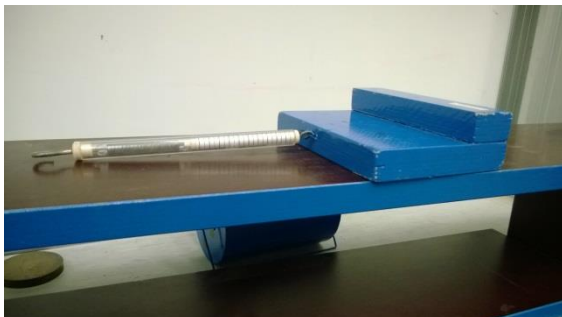

b) dva enaka jahača zvezana z lahkim vzmetema + zastavica (zračna proga)

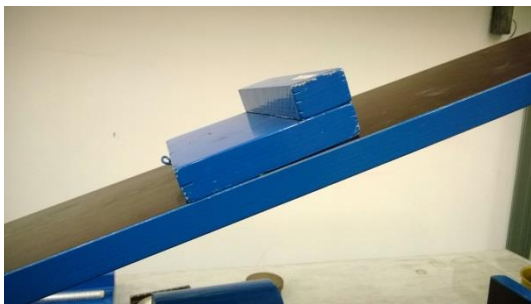

13. SILA TRENJA, SILA LEPENJA - na horizontalni površini in na klancu

14. GIBANJE/DRSENJE KLADE PO KLANCU NAVZDOL - zračna proga, lesena klada na nagnjeni leseni deski

3. DEFORMACIJA TRDNIH SNOVI

Model kristala NaCl:

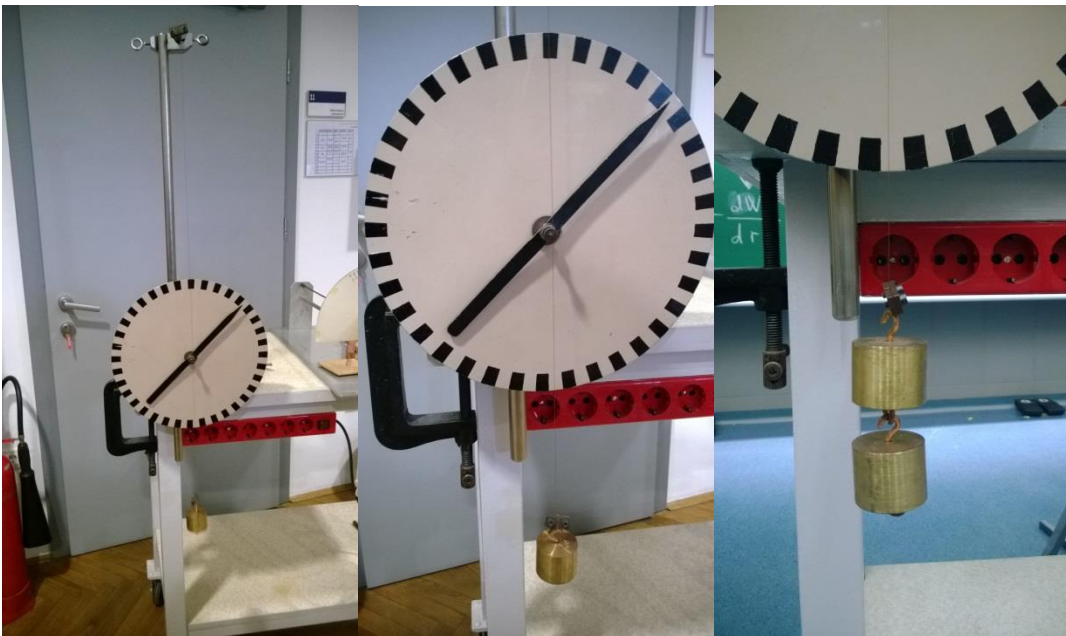

1. HOOKOV ZAKON

a) natezanje vzmeti

b) natezanje žice

2. PREČNA SKRČITEV PRI RAZTEGOVANJU - gumijasta vrv s kroglico

3. UPOGIB

4. PLASTIČNOST PRI UPOGIBANJU

5. TORZIJA

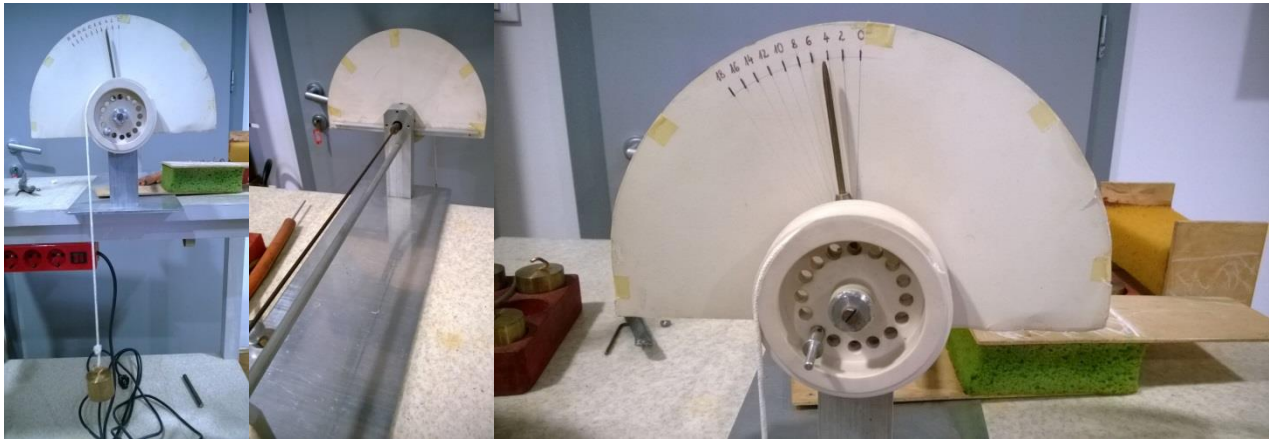
a) žica s trakovi

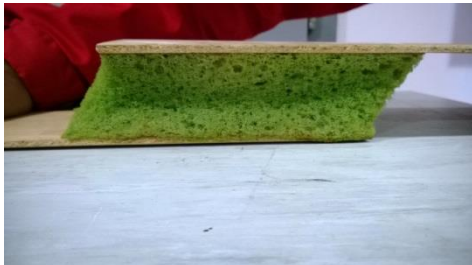
b) gumijasta cev z vzdolžno črto

c) torzijska deformacija kovinske palice za različne vrednosti navora uteži

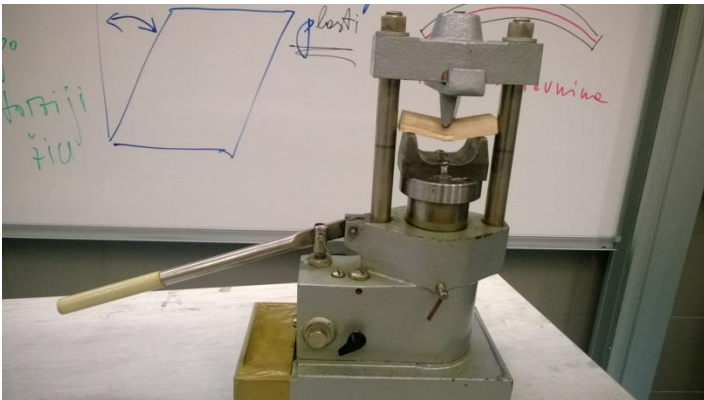

6. STRIG - model za prikaz strižne deformacije iz penaste gume

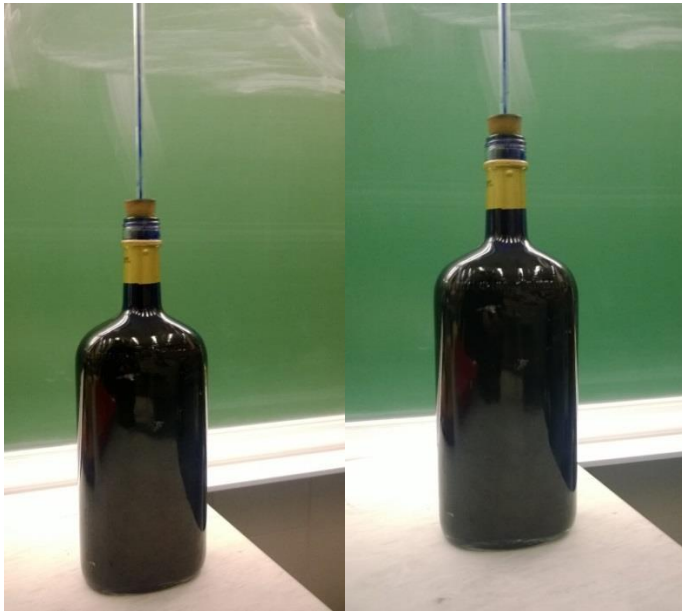

7. UPOGIBNA ELASTIČNA IN PLASTIČNA DEFORMACIJA (goba, svinčena palica, železna žica v gumijastem ovoju, lomljenje lesene palice s hidravlično stiskalnico)

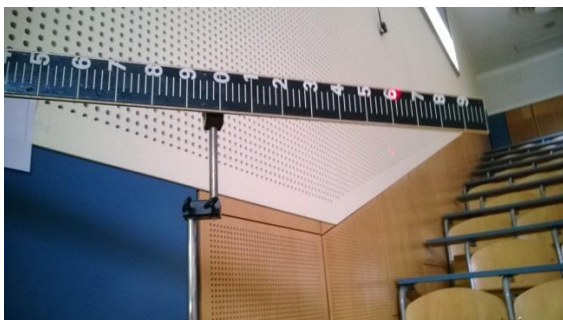
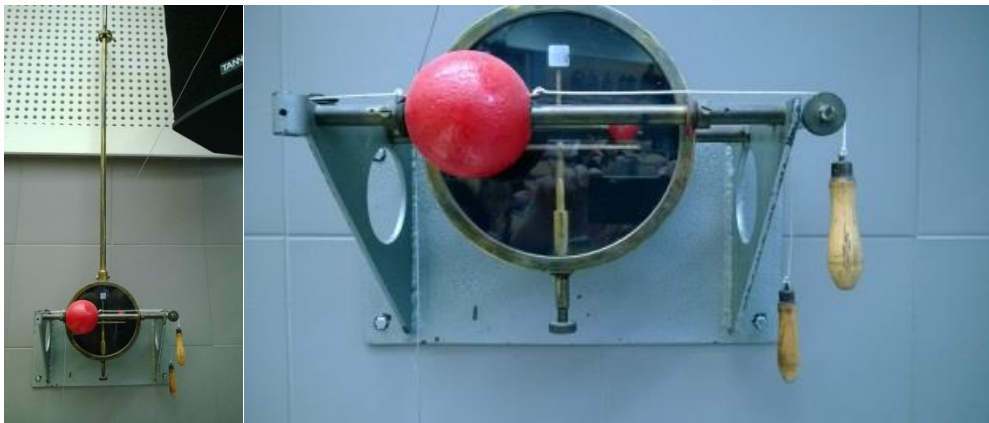
8. PROŽNOST STEKLA - stiskanje ploščate steklenice, steklene vzmeti

4. GRAVITACIJSKA SILA

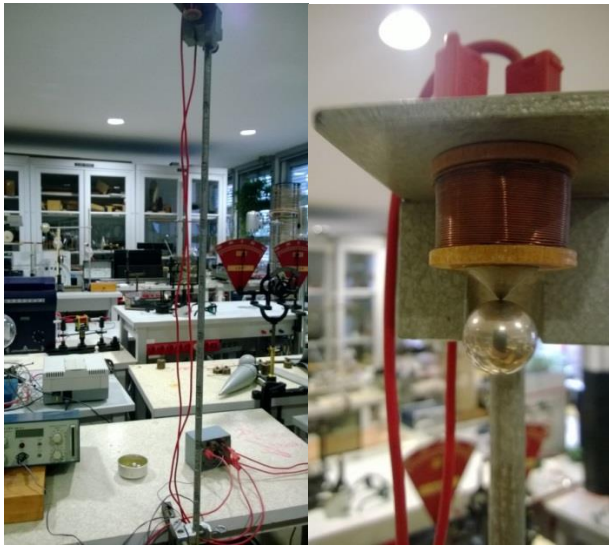
1. MERJENJE GRAVITACIJSKE KONSTANTE IN POSPEŠKA

-Cavendishova gravitacijska tehtnica

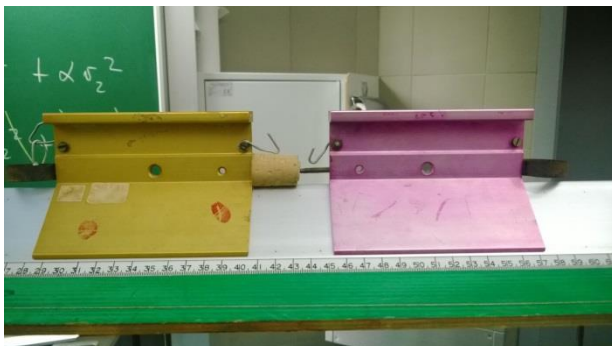

-merjenje gravitacijskega pospeška

5. GIBALNA KOLIČINA, IZREK O SUNKU SILE

1. TRKI - neprožni in prožni trki dveh jahačev (na zračni progi), biljardne krogle na nitkah

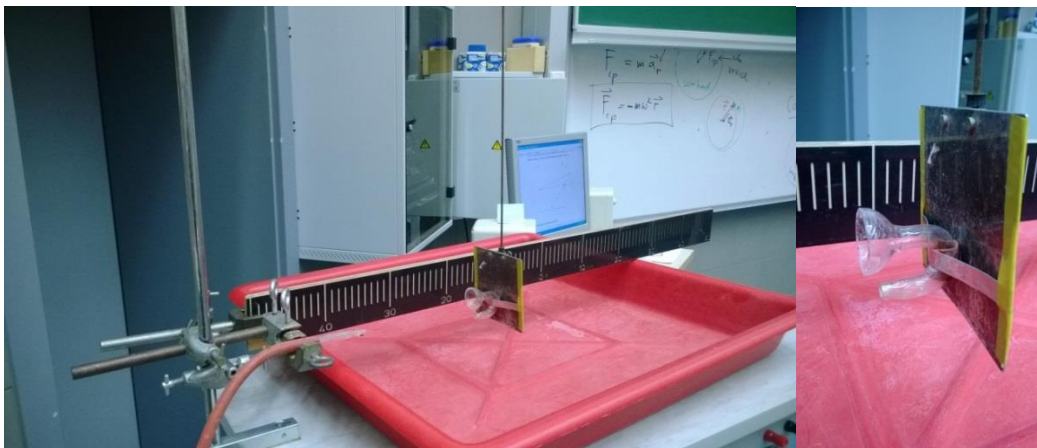
2. SUNEK SILE IN OHRANITEV GIBALNE KOLIČINE (zračna proga) - prežgeš vrvico, ki skupaj drži dva jahača (eden izmed jahačev ima veliko vzmetno zanko)

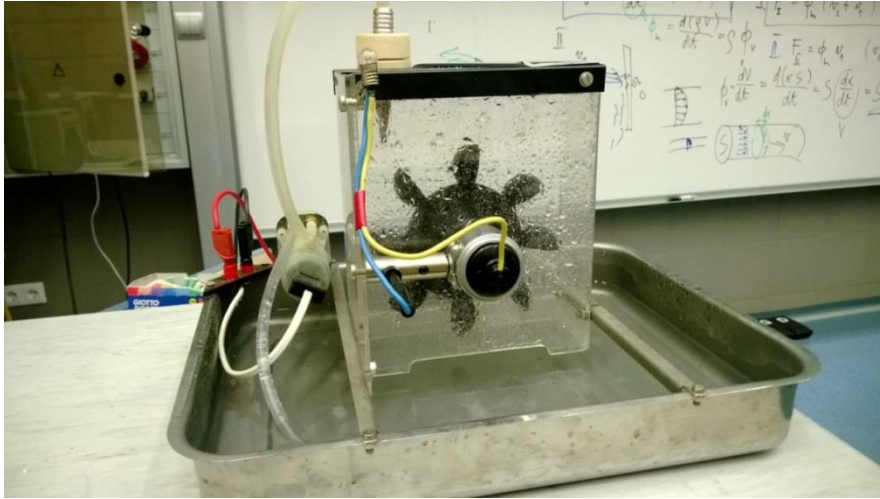

3. SPREMEMBA GIBALNE KOLIČINE (voziček na tiru) - vrečko s peskom spustimo na voziček

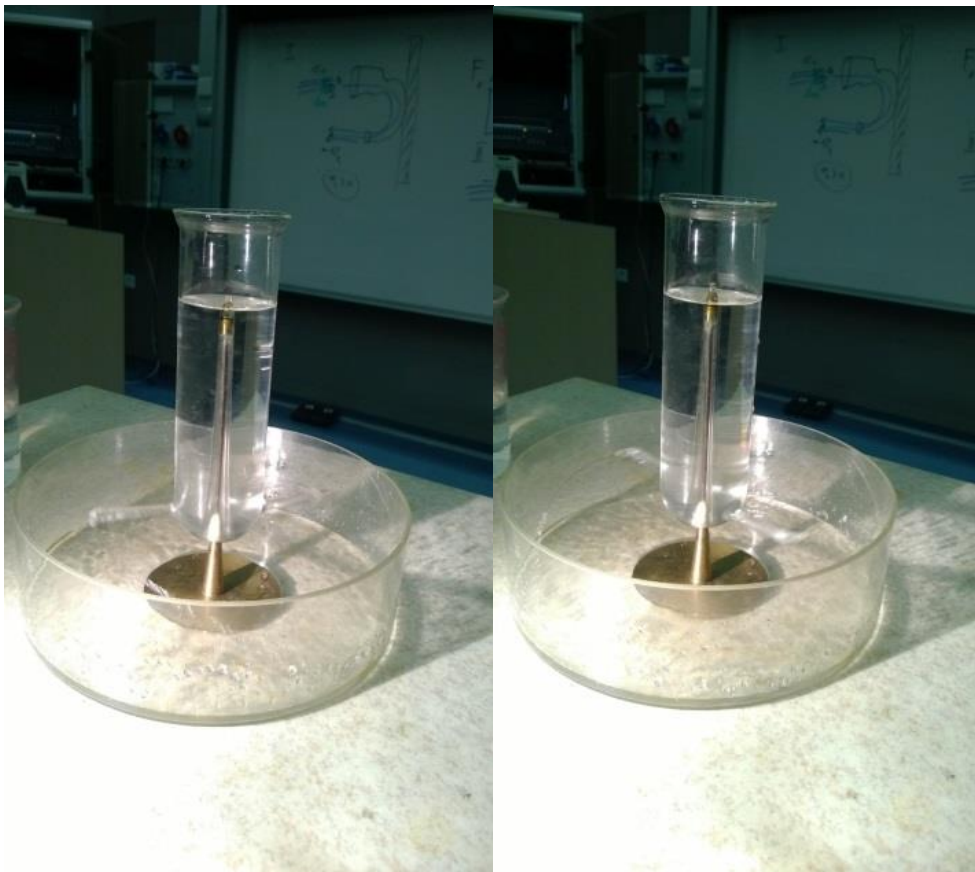

4. SILA CURKA - curek vode usmerimo na nihalo in obravnava dva primera odboja curka (obrnemo ploščico na koncu nihala), turbina + generator

5. SEGNERJEVO KOLO (na vodni curek)

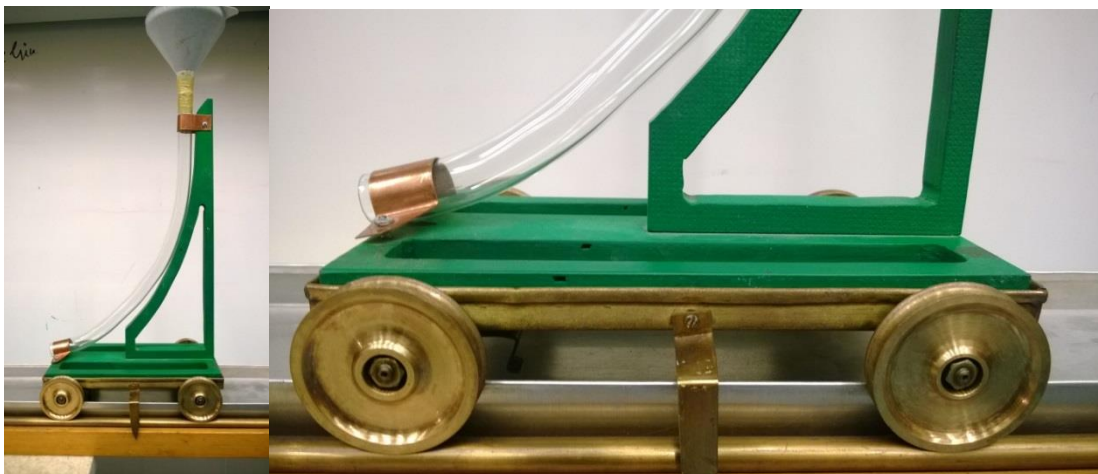

6. MODEL REAKCIJSKEGA MOTORJA (REAKCIJSKA SILA)

a) zračna proga: balonček na jahaču izpihuje zrak

b) voziček na tiru (šibre)

c) sesalec na vozičku na tiru

d) čolniček na vodi

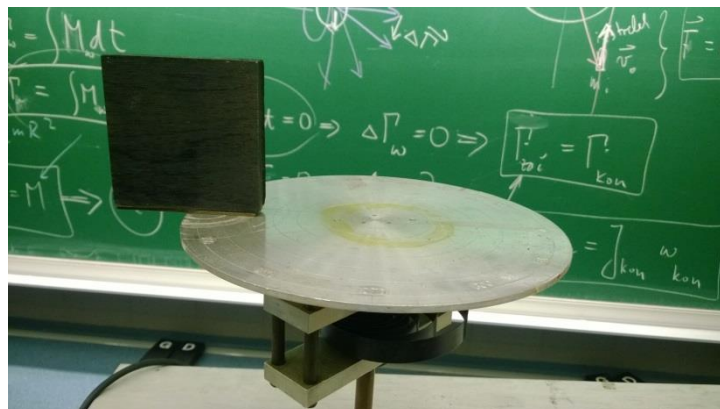

6. VR TENJE, KOTALJENJE IN VRTILNA KOLIČINA

1. UČINEK NAVORA - tabla navorov (kolo z žeblički)

2. SUNEK NAVORA - motor na mizici sučnega balističnega nihala, streljanje v tarčo na mizici sučnega balističnega nihala

3. VRTENJE TOGEGA TELESA OKROG FIKSNE OSI, KOTALJENJE

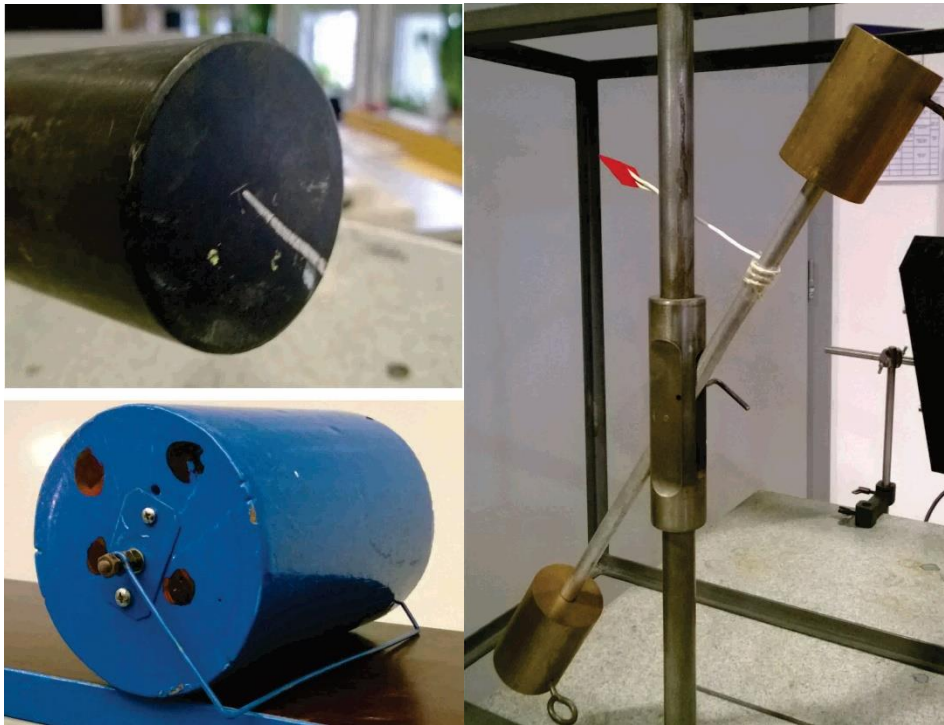
a) kolo na vreteno + padajoča utež; obroč + padajoča utež

-jojo

b) glavne osi ter vztrajnostni moment togega telesa - modeli

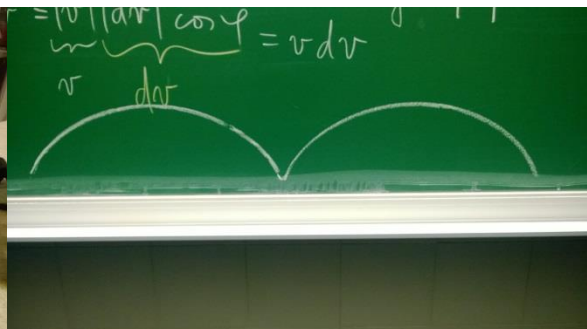
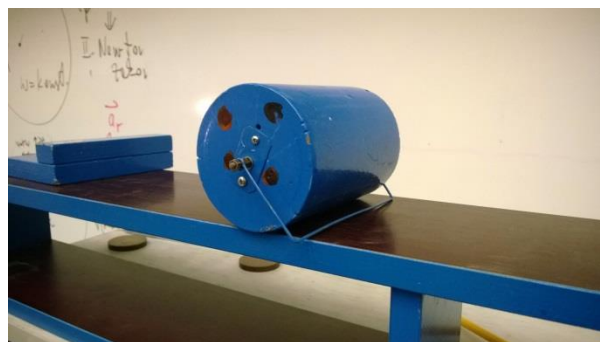
c) kotaljenje - tekma valjev (poln in votel valj na strmini), kotaljenje krogel različnega premera

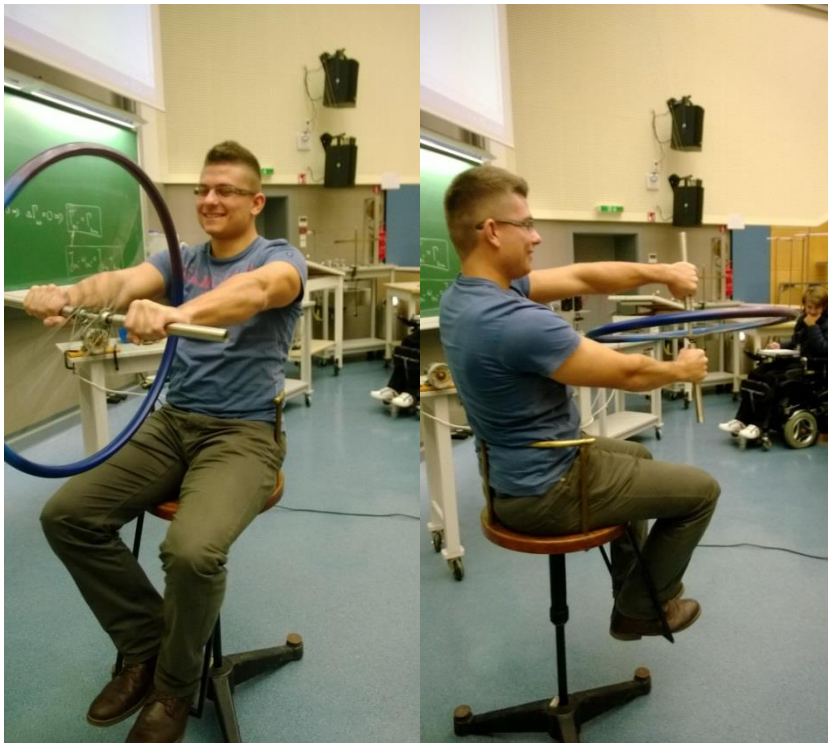

d) kotaljenje valja po ravnini (pike na valju, zapis gibanja točke na valju s kredo)

4. OHRANITEV VRTILNE KOLIČINE

a) mož na vrtečem se stolu - uteži, kolo od bicikla

b) utež na vrvici kroži (vrvico vlečemo skozi cevko, vrvica se navija okoli palčke)

c) mali bicikel

d) dve uteži zvezani z vrvico se vrtita - vrvico prežgemo

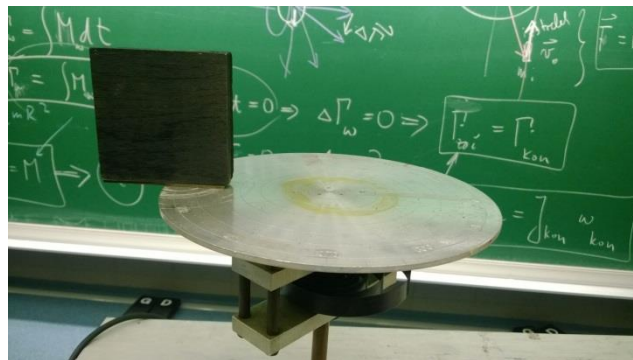
5. VRTAVKA - precesija (vrtavka na vrvici)

6. DEVIACIJSKI MOMENTI - priprava za prikaz tresenja ležajev

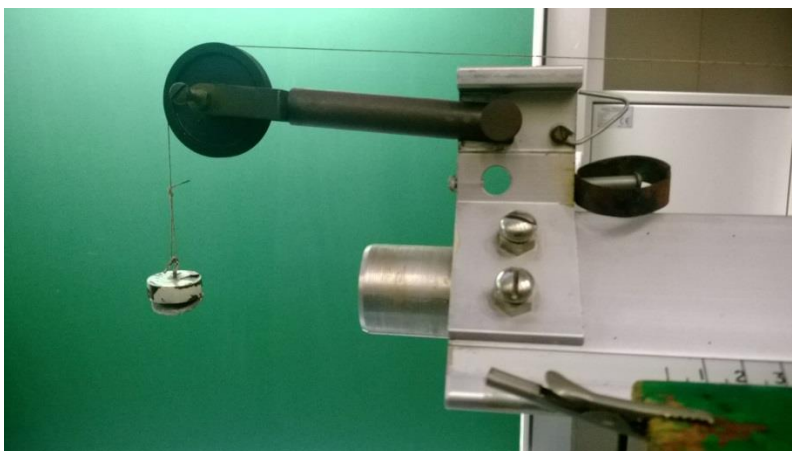
7. OHRANITEV SKUPNE VRTILNE KOLIČINE - elektromotor na mizici sučnega balističnega nihala, streljanje v balistično nihalo

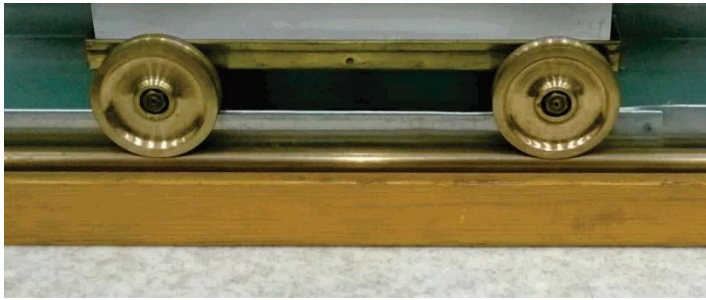
7. ENERGIJA IN DELO

1. DELO PRI PREMEM GIBANJU

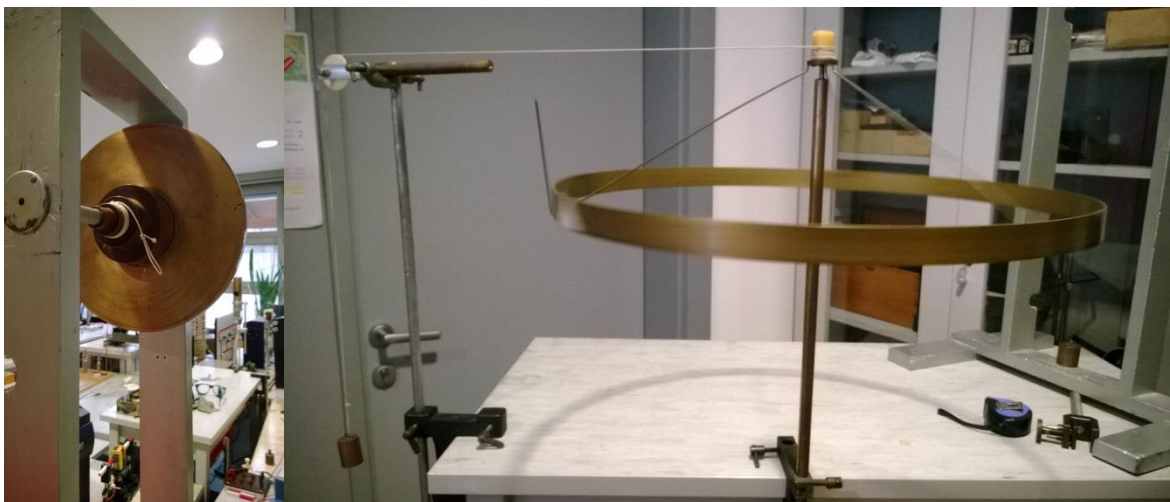
-jahač na zračni progi, ki je preko vrvice privezan na utež, vrvica pa je napeta preko škripca (upoštevamo tudi energijo vrtenja škripca)

-vagonček na tirnicah vlečemo z dinamometrom

2. DELO IN ENERGIJA PRI VR TENJU - kolo na vreteno in utež (ohranitev vsote translacijske kinetične energije, rotacijske kinetične energije ter gravitacijske energije)

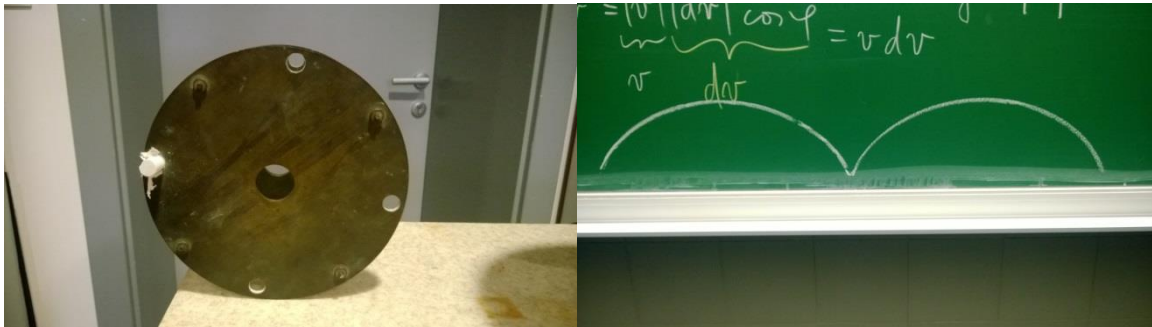
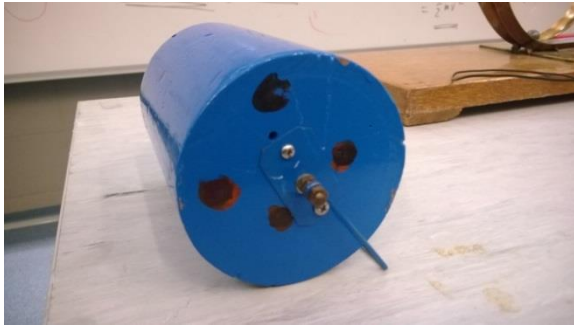
3. PROŽNOSTNA ENERGIJA - vijačna vzmet, polžasta vzmet

4. »LOOPING« - zaviti žleb in kovinska kroglica, ohranitev vsote kinetične in gravitacijske potencialne energije

5. VALJ NA TIRU IN NJEGOVA KINETIČNA ENERGIJA – valj z vložkom/kredo izven geometrijske osi valja

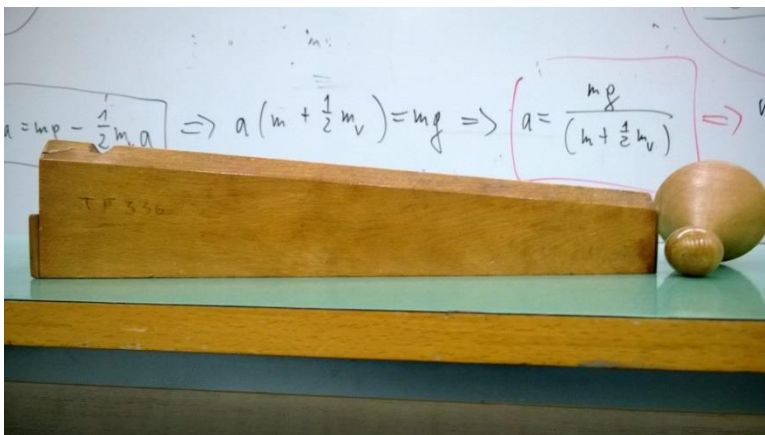
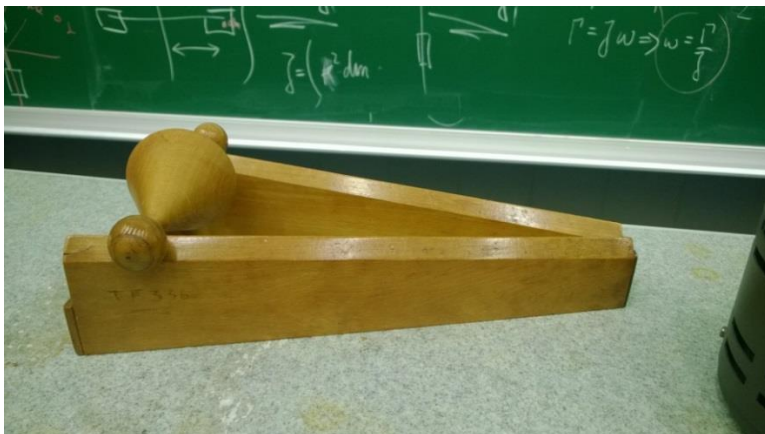
-Maxwellovo kolo (sprememba kinetične energije v gravitacijsko potencialno energijo in obratno)

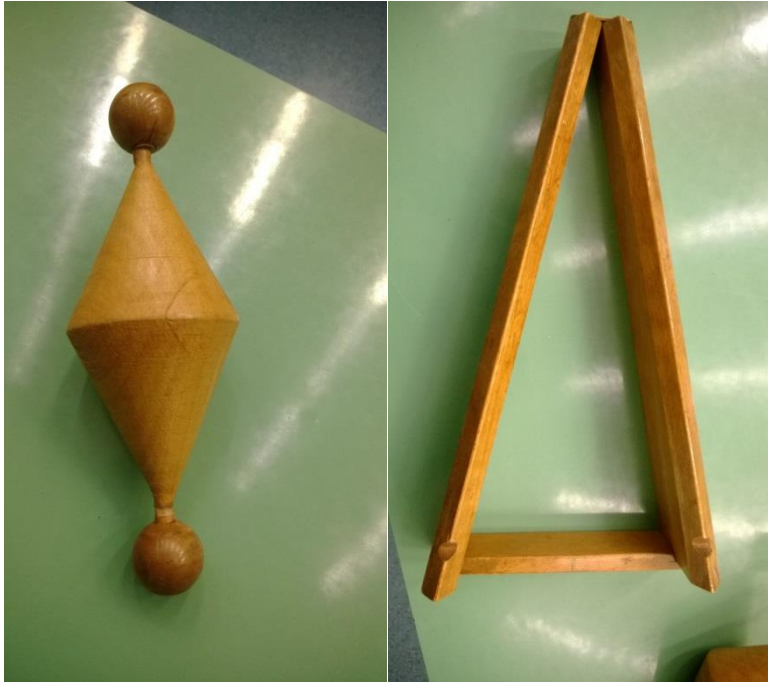
-Jojo (sprememba kinetične energije v gravitacijsko potencialno energijo in obratno)

6. DVOJNI STOŽEC NA KLINASTEM KLANCU

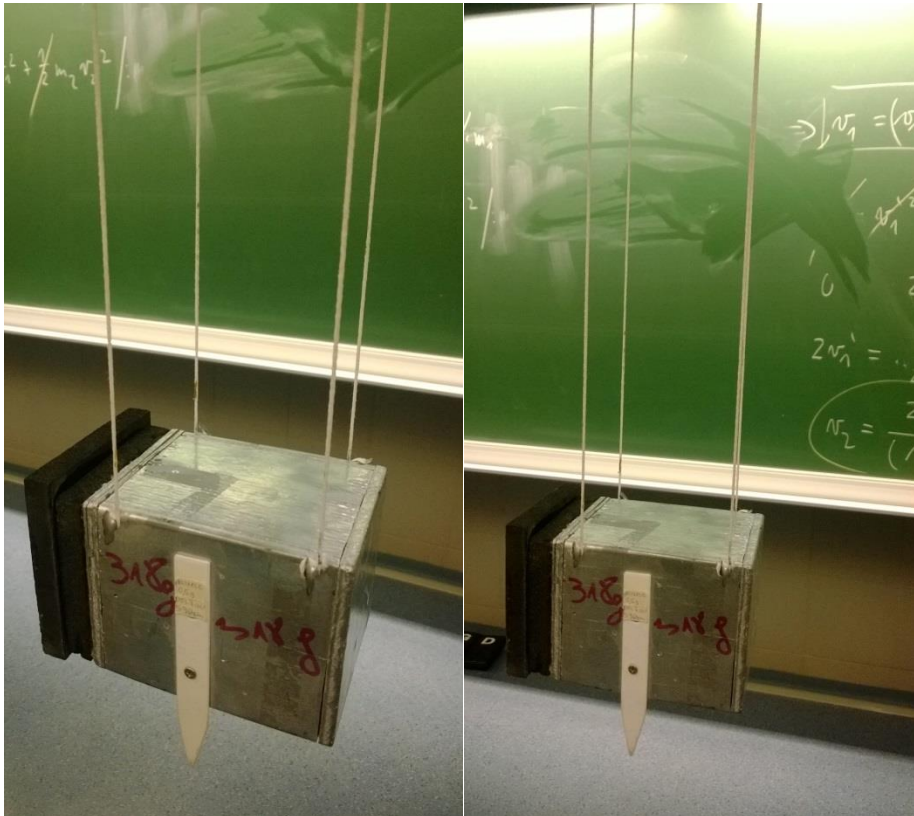
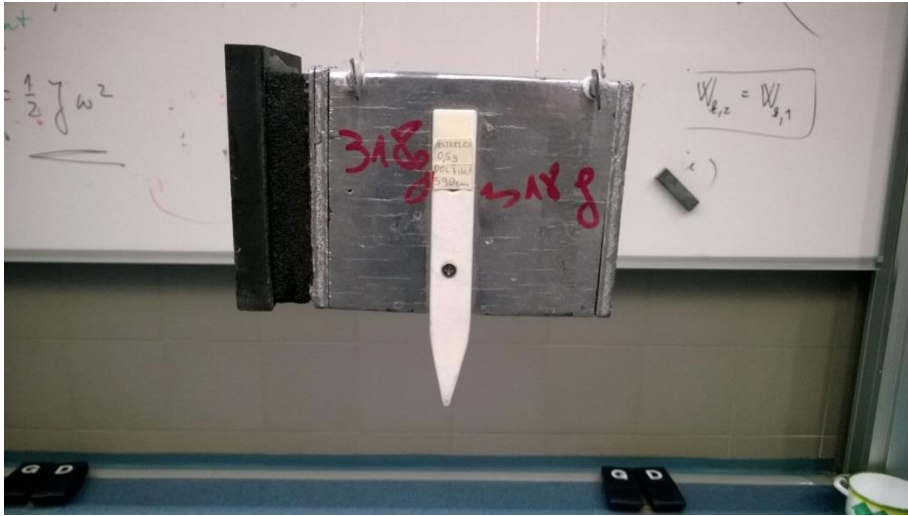

7. RAVNOVESNE LEGE - stabilno ravnovesje (os vrtenja palice nad težiščem palice), labilno ravnovesje (os vrtenja palice pod težiščem palice)

8. BALISTIČNO NIHALO (streljanje v balistično nihalo in računanje hitrosti izstrelka)

8. NIHANJE

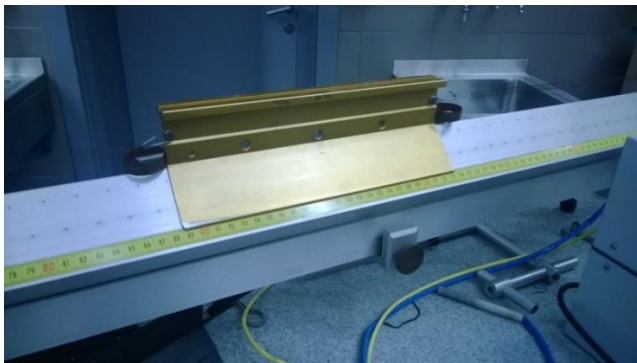
1. NIHALA - primeri

a) nihalo na vijačno vzmet (viseče in na zračni progi)

VISEČE

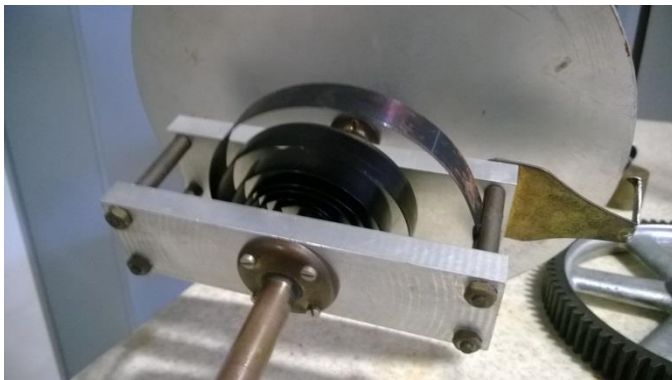
NA ZRAČNI PROGI (horizontalno)

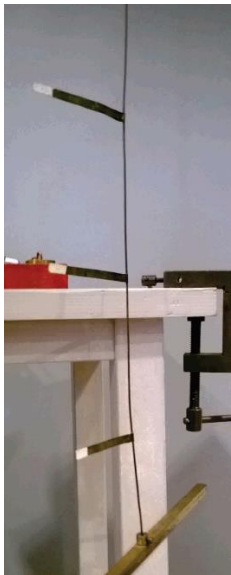
b) matematično nihalo

c) sučno nihalo na polžasto vzmet

d) torzijsko sučno nihalo

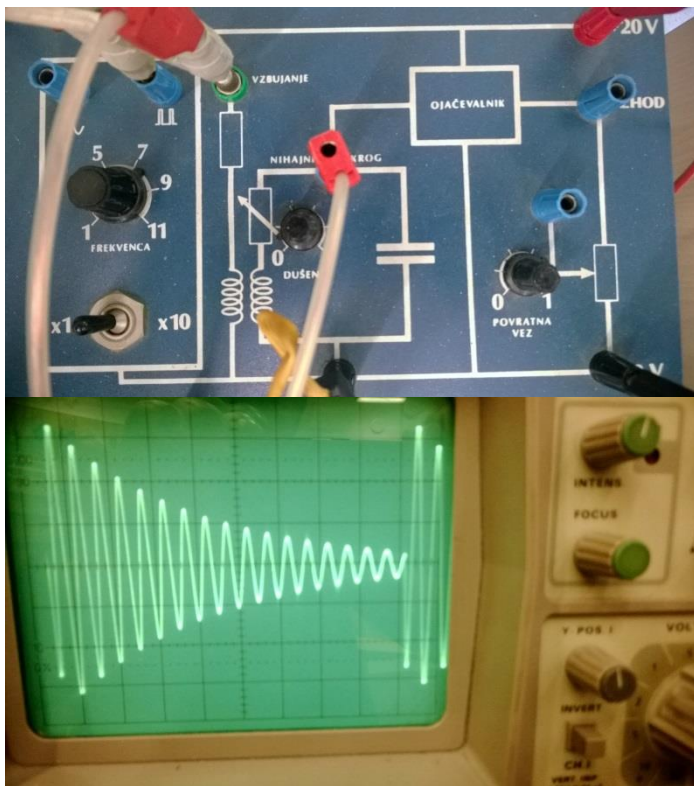

e) fizično nihalo

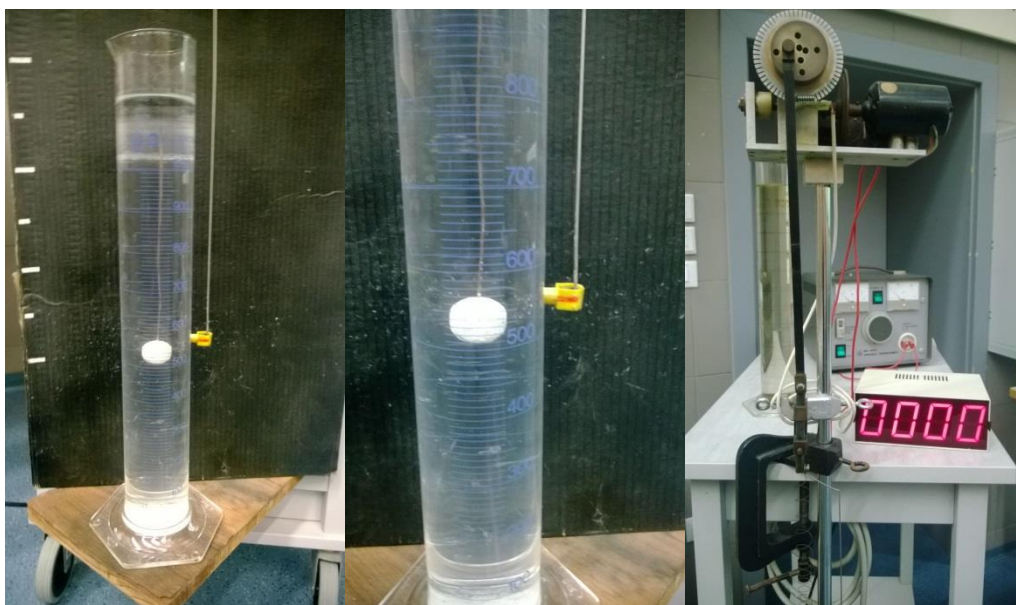

2. DUŠENO NIHANJE, VSILJENO NIHANJE, RESONANCA

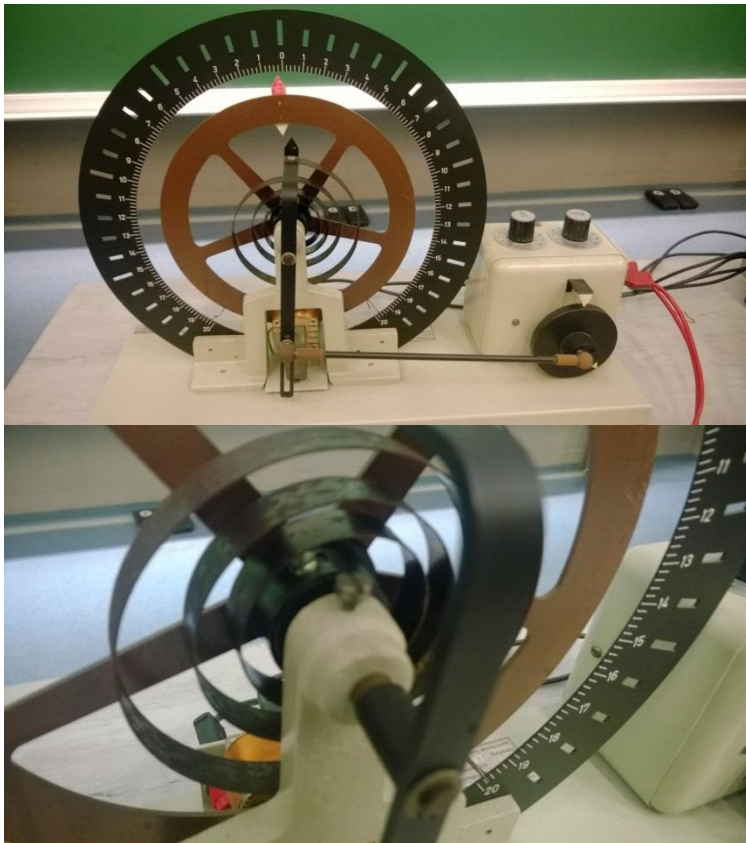
a) dušeno nihanje (vsa nihala, RCL električni nihajni krog)

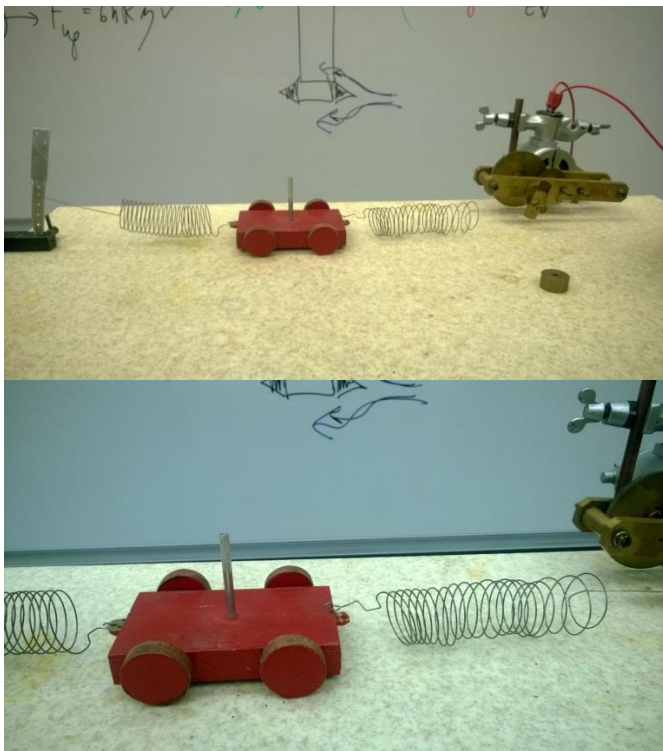
b) nihalo na vijačno vzmet - spreminjamo frekvenco vzbujanja (menzura, voda, glicerin)

c) sučno nihalo s ploščo - spreminjamo frekvenco vzbujanja

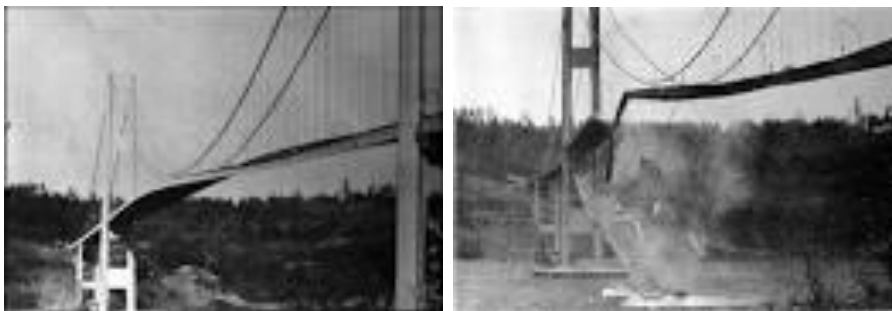

d) resonanca vozička pripetega na dve vijačni vzmeti

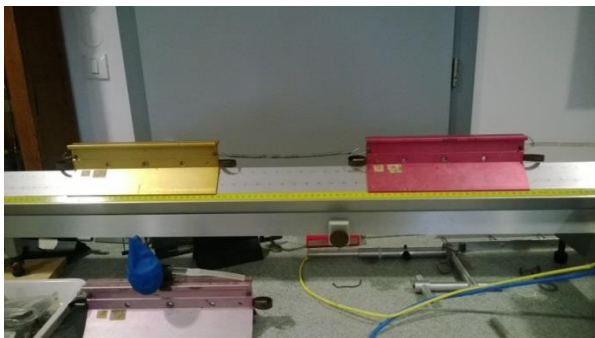

e) film - zrušenje mostu Tacoma Narrows zaradi resonance

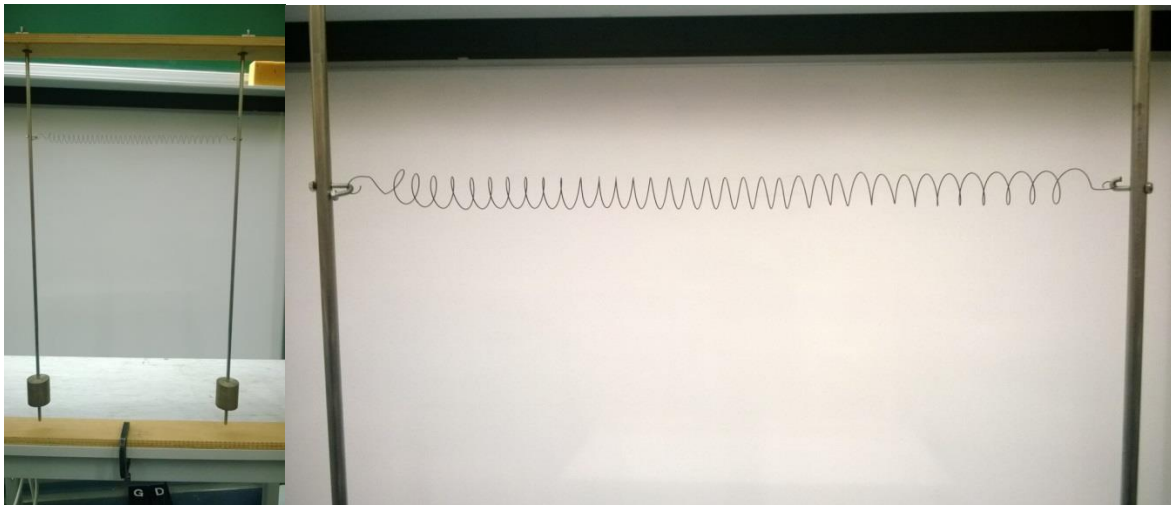
3. SKLOPLJENO NIHANJE

a) dva sklopljena vozička na vodoravni podlagi

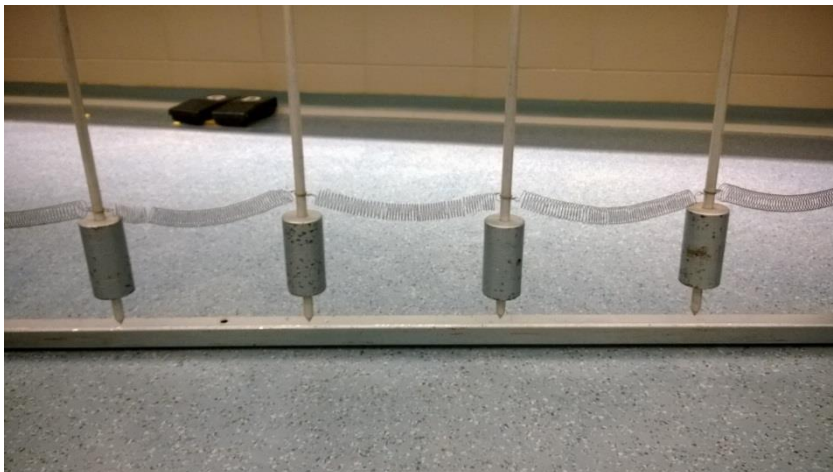

b) dve sklopljeni fizični nihali

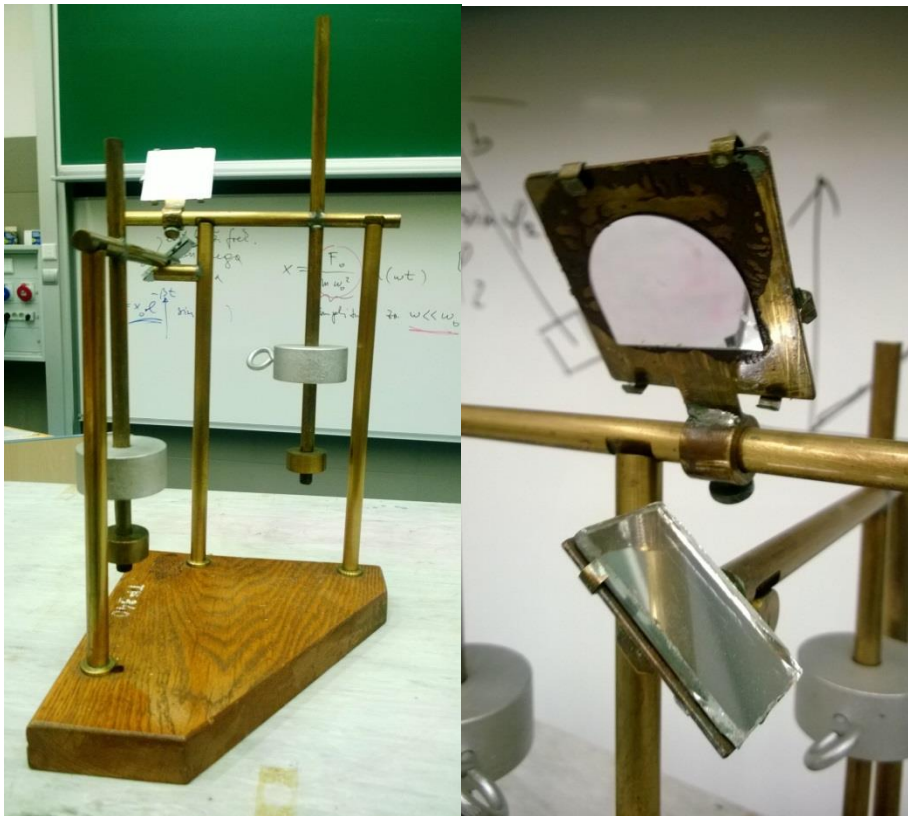
c) deset sklopljenih fizičnih nihal

4. SESTAVLJENO NIHANJE

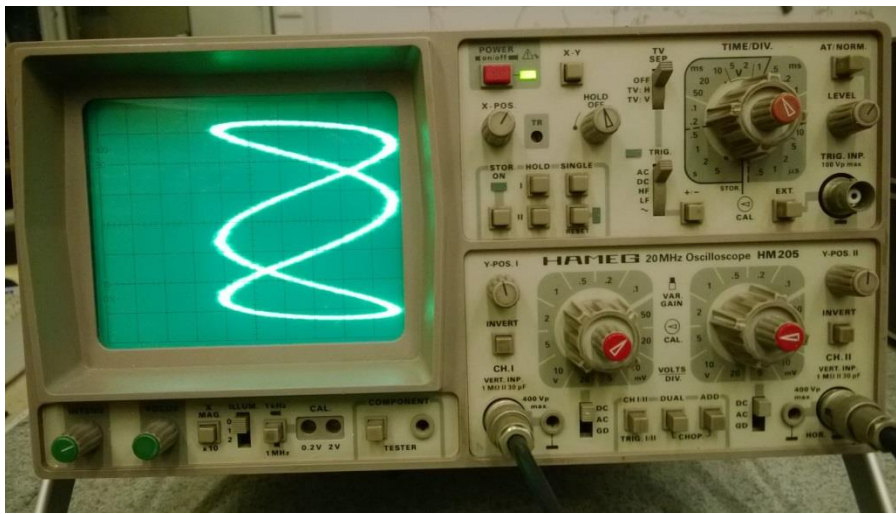
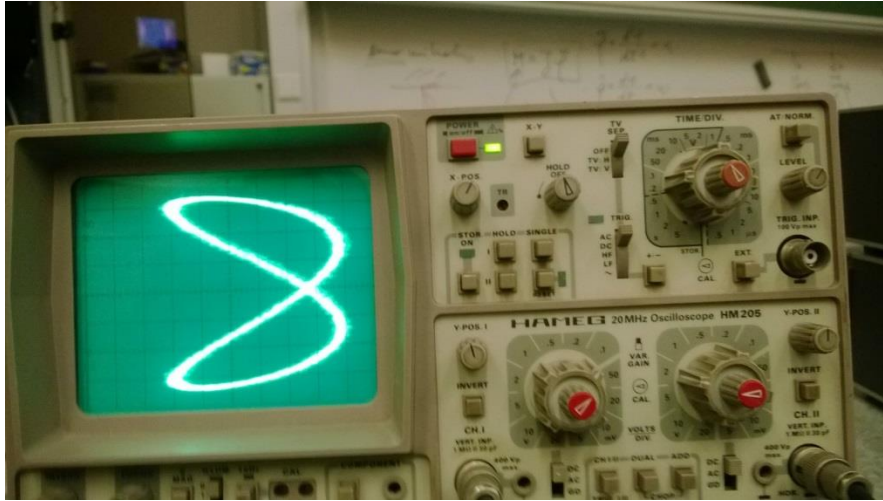
a) dve različni uteži na vrvici

b) Lissajousove krivulje (dve nihajoči fizični nihali z zrcali)

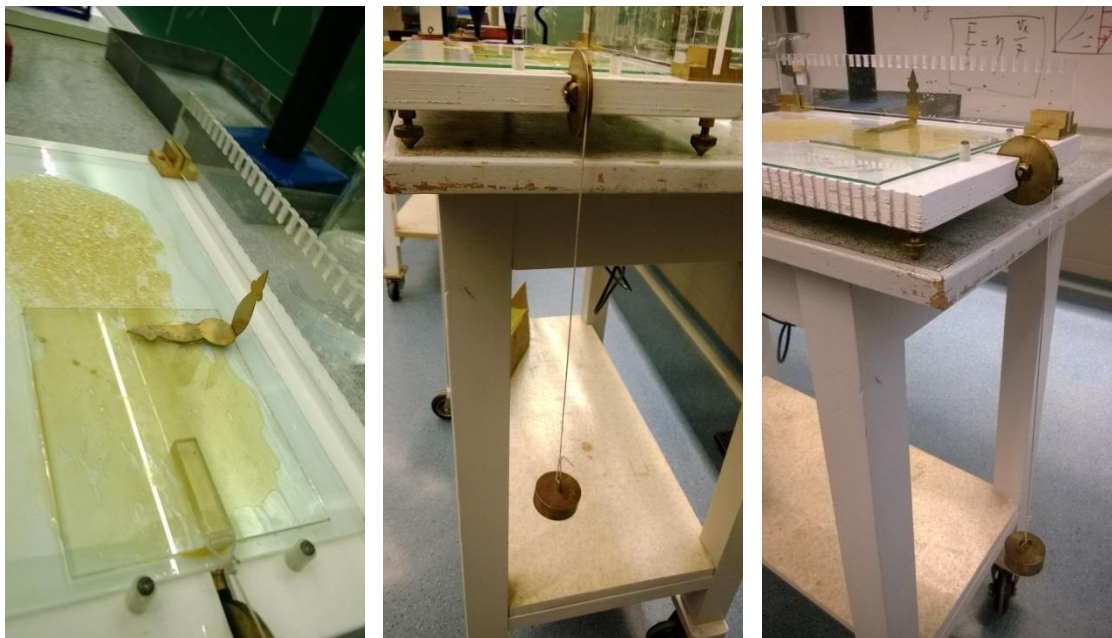
c) Lissajousove krivulje na osciloskopu

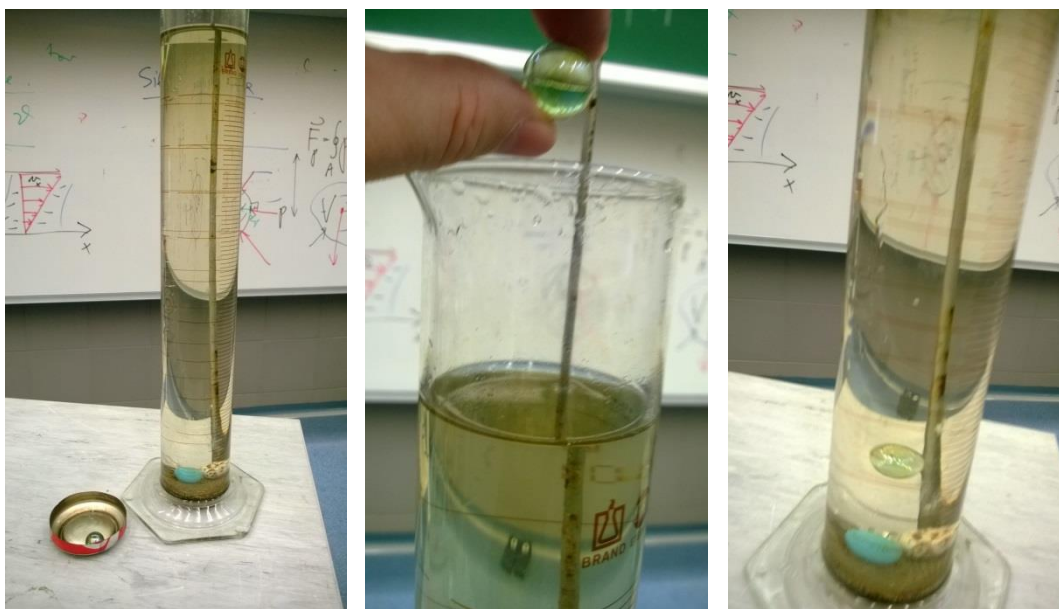

9. OSNOVNE LASTNOSTI TEKOČIN, HIDROSTATIKA

1. ZAKON O VISKOZNOSTI - gibanje steklene ploščice na plasti medu zaradi sile uteži (kaplja medu med steklenima ploščama). Tekočina se ne more upirati strižni napetosti

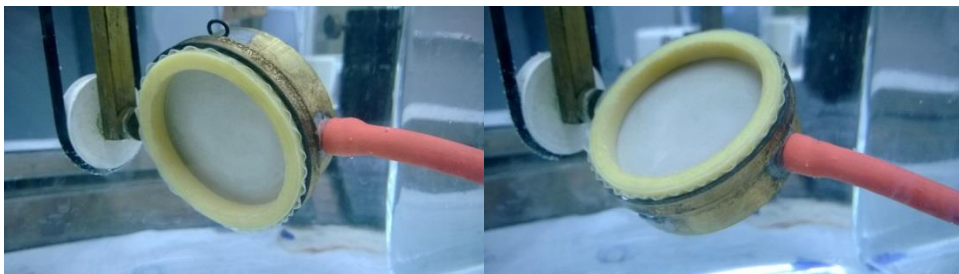
2. MERJENJE VISKOZNOSTI - kroglica pada v vodi in glicerinu (Stokesov zakon)

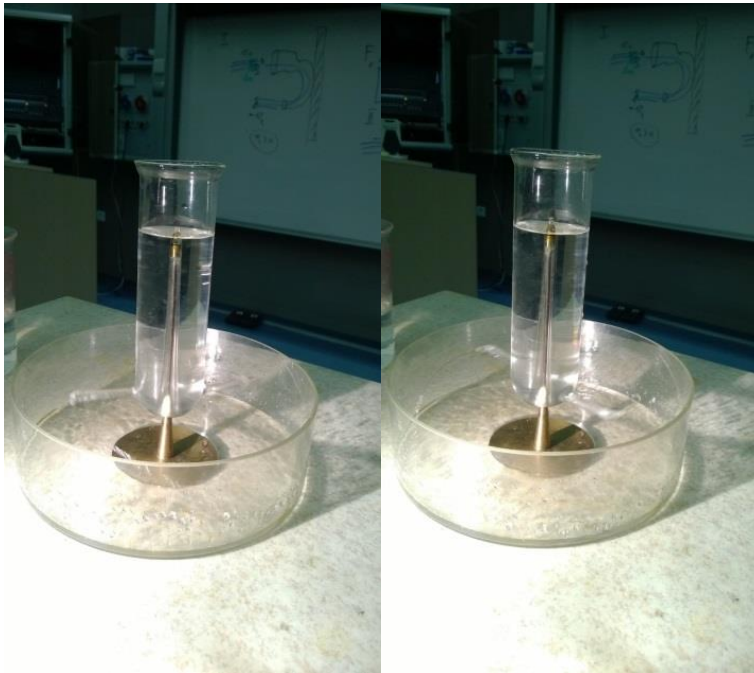
3. STISLJIVOST VODE - voda v posodi z odprto kapilaro v cilindru pod pritiskom

4. TLAK V TEKOČINI

-neodvisnost tlaka od orientacije merilne ploskve (Hg manometer, opna pod vodo)

-Segnerjevo kolo: hitrost curka se manjša z nižanjem gladine vode v posodi

5. HIDROSTATIČNI PARADOKS - vezna posoda

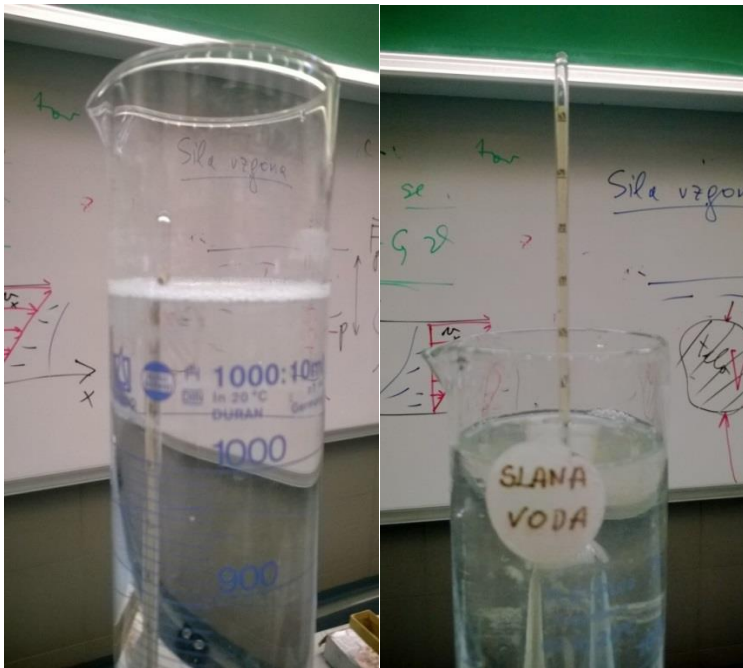
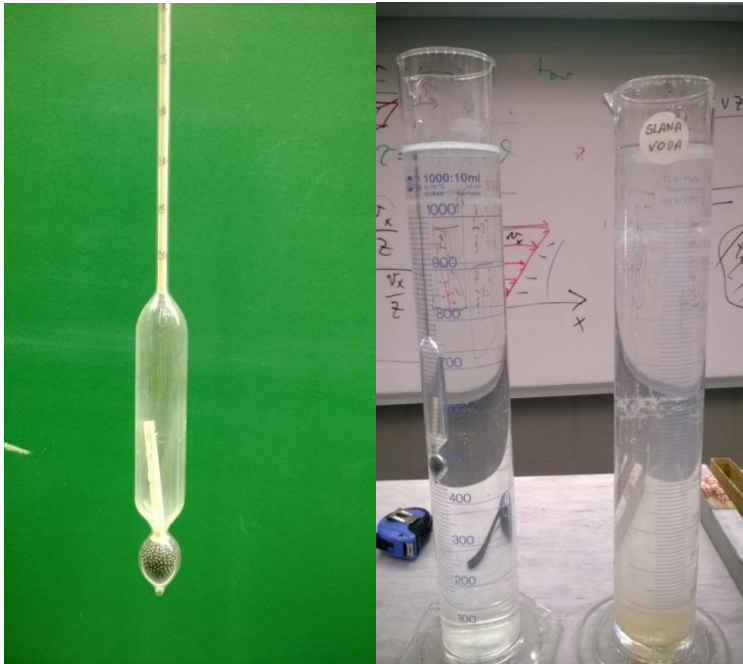

6. HIDRAVLIČNA STISKALNICA

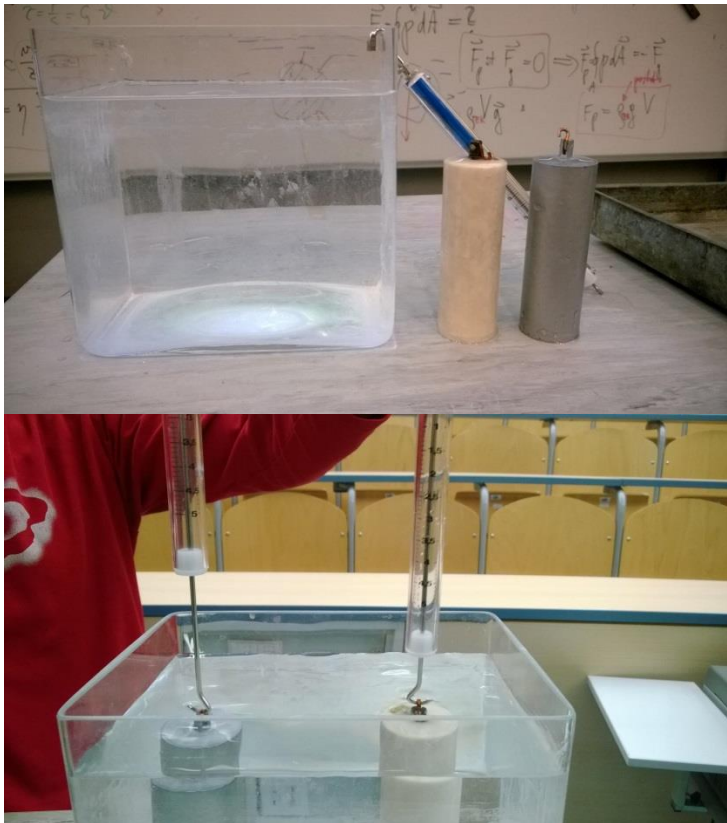

7. SILA VZGONA

a) areometer - čista in slana voda

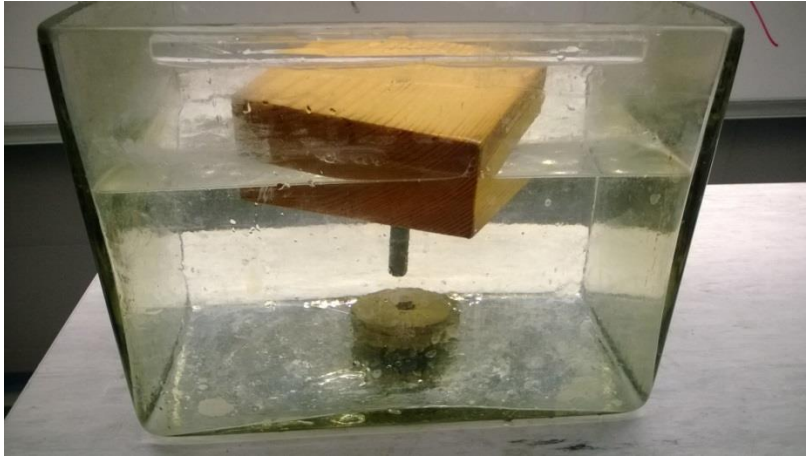
b) merjenje sile vzgona, dva valja z različno gostoto - vzmetna tehtnica/dinamometer

c) ladjica/lesena kocka se prevrne, ker je lega težišča nad prijemališčem sile vzgona (spodnja slika)

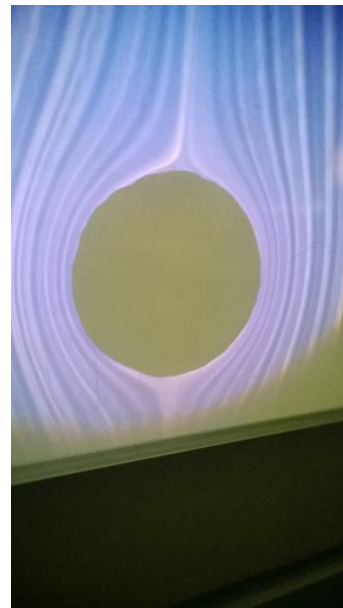
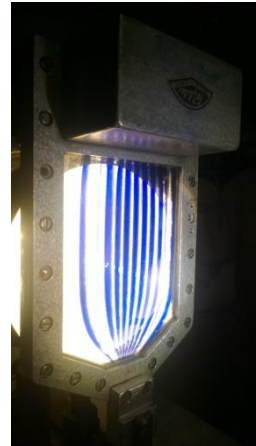
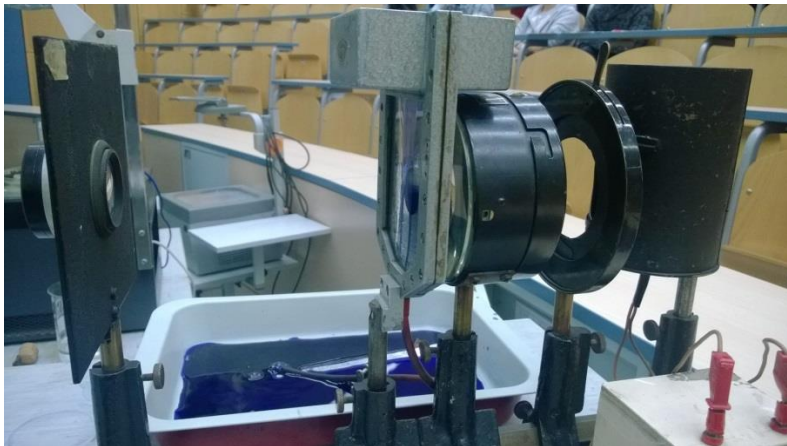

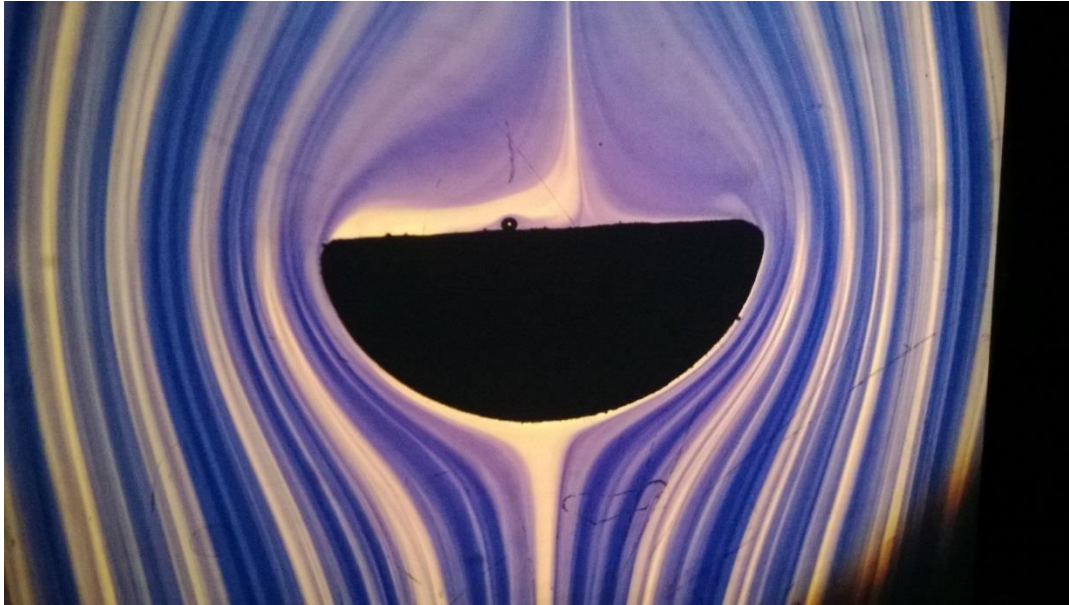

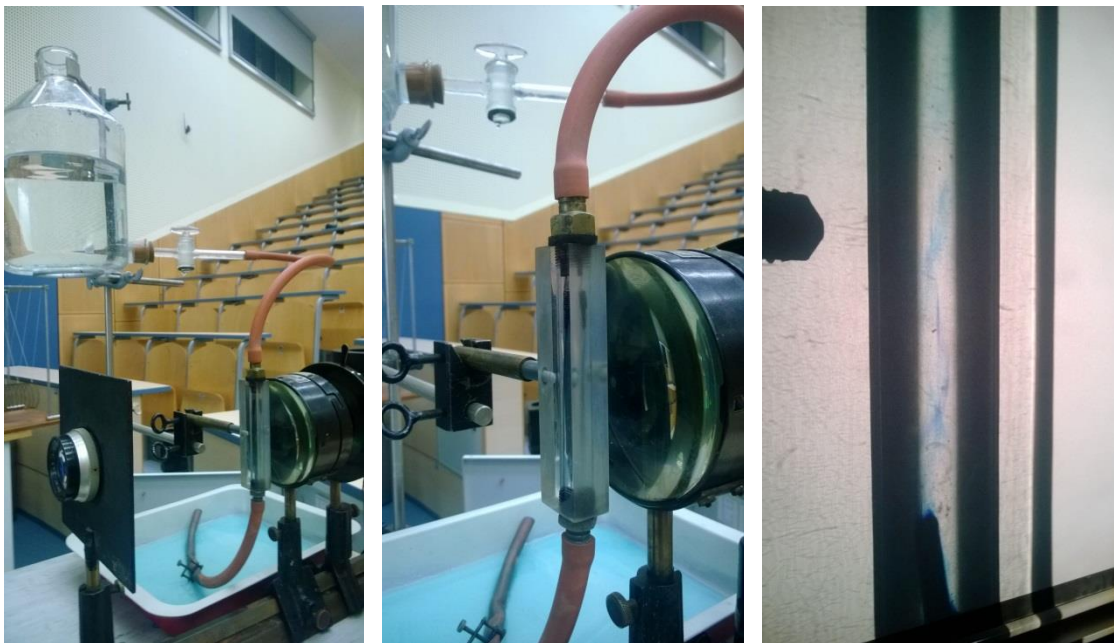
10. HIDRODINAMIKA

1. POHLOV APARAT - tokovnice (brez ovire in z okroglo/krožno oviro)

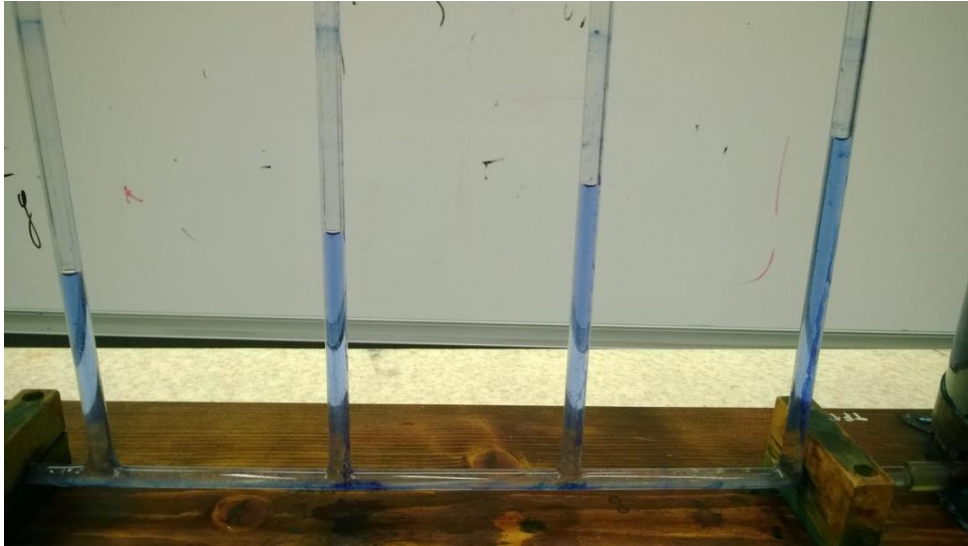

2. TURBULENTNI TOK PO CEVI – projekcija

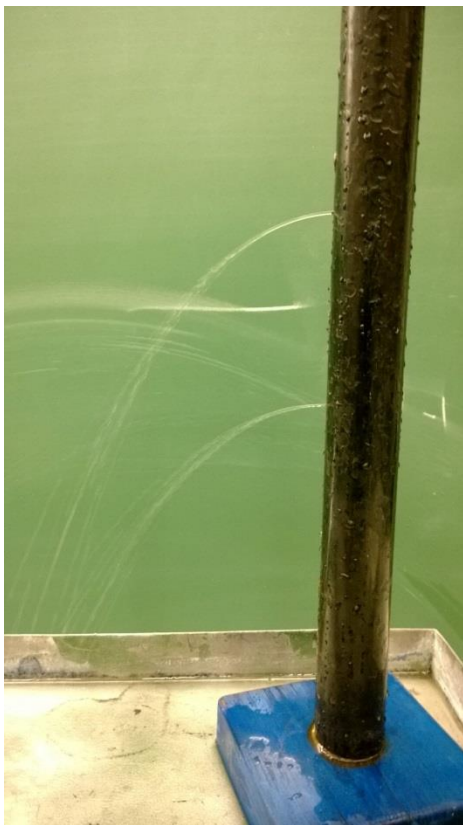

3. BERNOULLIJEVA ENAČBA

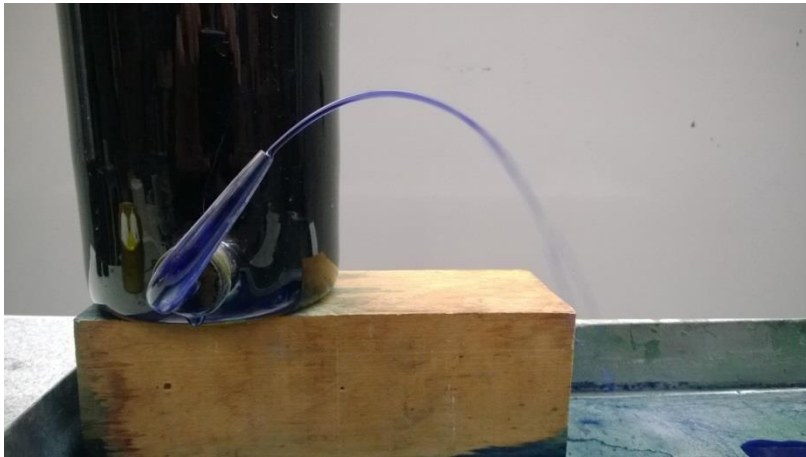
a) steklena cev z manometerskimi cevkami - rezultat poskusa kaže neprimernost Bernoullijeve enačbe za opis prikazanega pojava

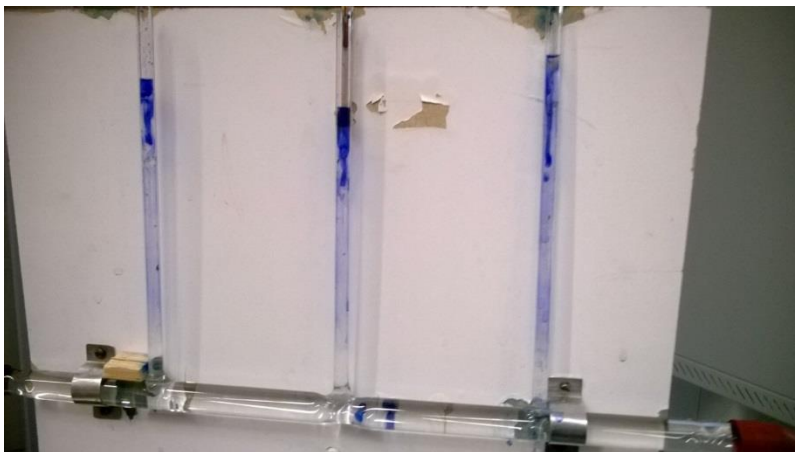
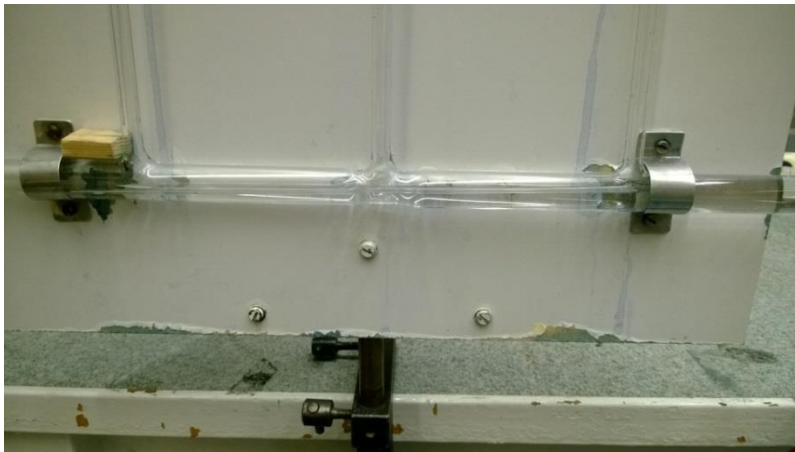
b) iztok iz posode ali pipe
-iz kovinskega valja z luknjicami

-z dna posode skozi cevko, ki je obrnjena pod kotom glede na vodoravnico

c) Venturijeva cev - zoženje cevi

d) vakuumska črpalka na vodni curek – pokaže in izmeri tlak

e) lij in papirnati stožec

4. VODNI TOK OKROG PROFILOV - vodoravno korito za projekcijo toka okrog različnih profilov - likopodij

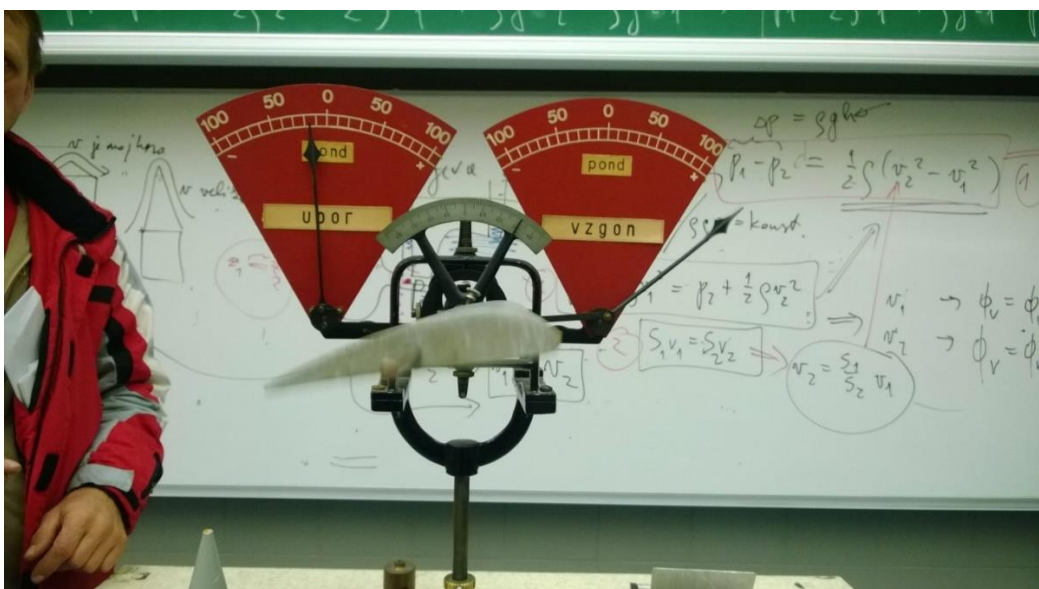
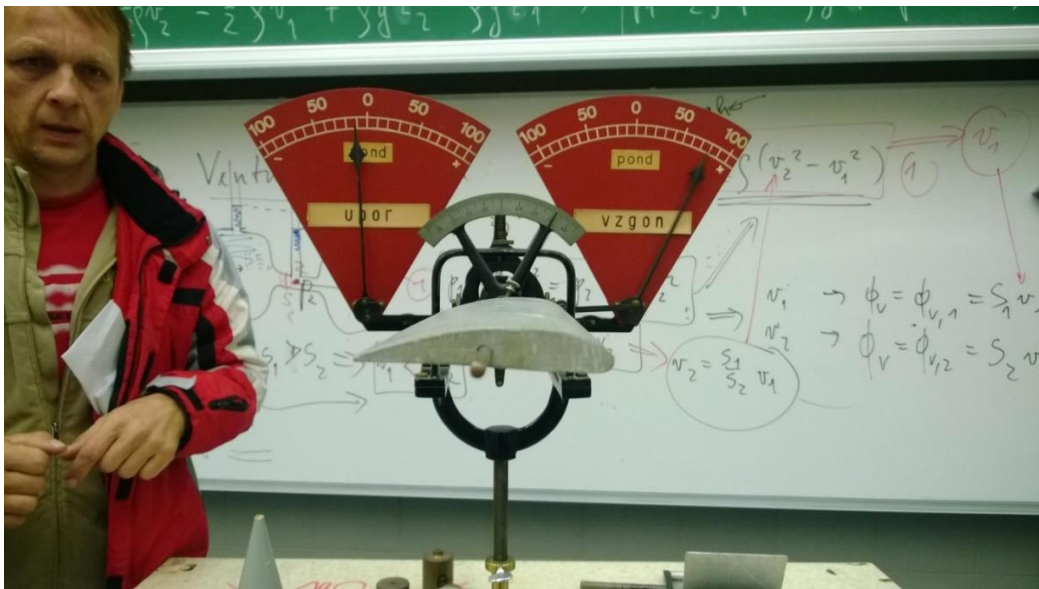

5. VETROVNIK

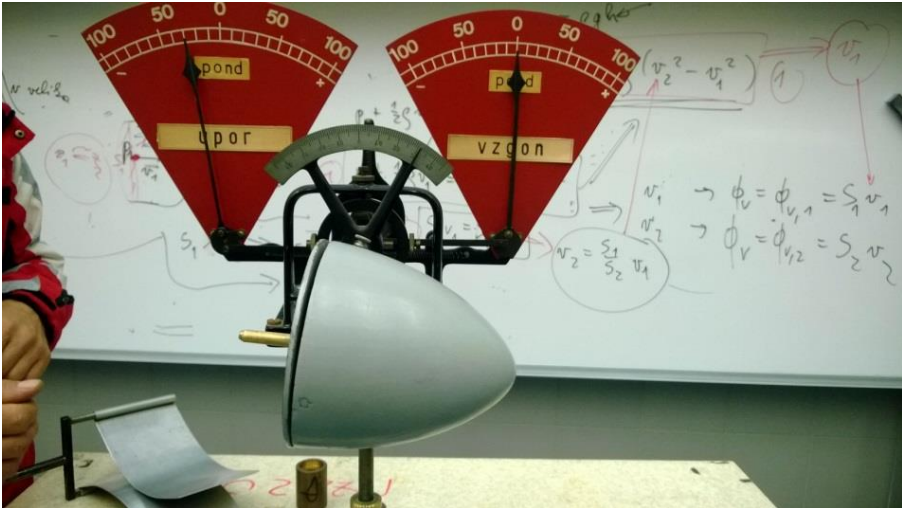
a) merjenje sile upora in dinamičnega vzgona (modeli teles različnih oblik, letalsko krilo, različni koeficienti upora)

LETALSKO KRILO (vpliv nagiba krila na dinamični vzgon)

RIBJA OBLIKA in njeni sestavni deli (različne sile upora)

OKROGLA PLOŠČICA

b) žoga lebdi na zračnem curku

c) dve loputi iz aluminija v zračnem curku (na sliki loputi nista v zračnem curku)

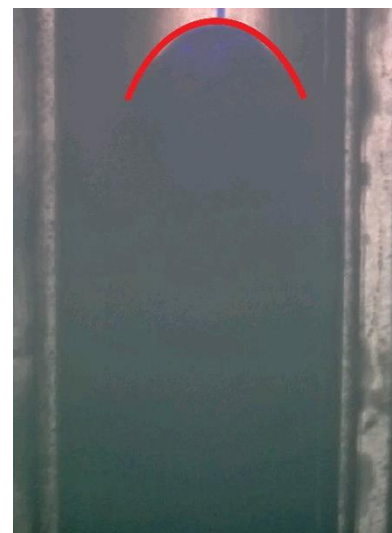

d) Magnusov efekt - gibajoči se papirnati valj pade z roba nagnjene plošče, deščica

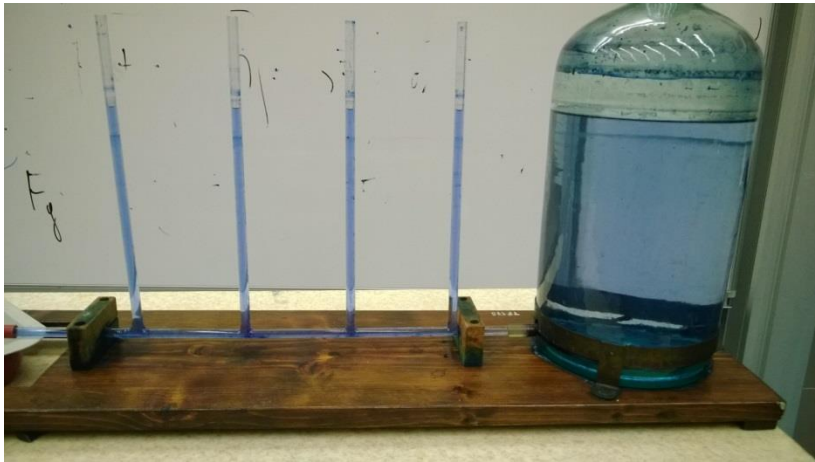

6. POISEUILLE-HAGENOV ZAKON

-paraboličen profil hitrosti v cevi - s črnilom obarvani glicerini na vrhu stolpca brezbarvnega glicerina, ki odteka navzdol (projekcija na tablo)

-iztok iz posode skozi stekleno cevko, kjer se meri spremeljiv tlak vzdolž cevi

-različen tlak pod prvo in zadnjo vertikalno cevko Venturijeve cevi

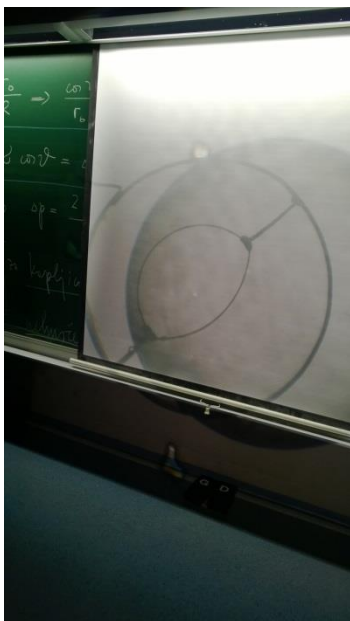
11. POVRŠINSKA NAPETOST

1. POVRŠINSKA NAPETOST

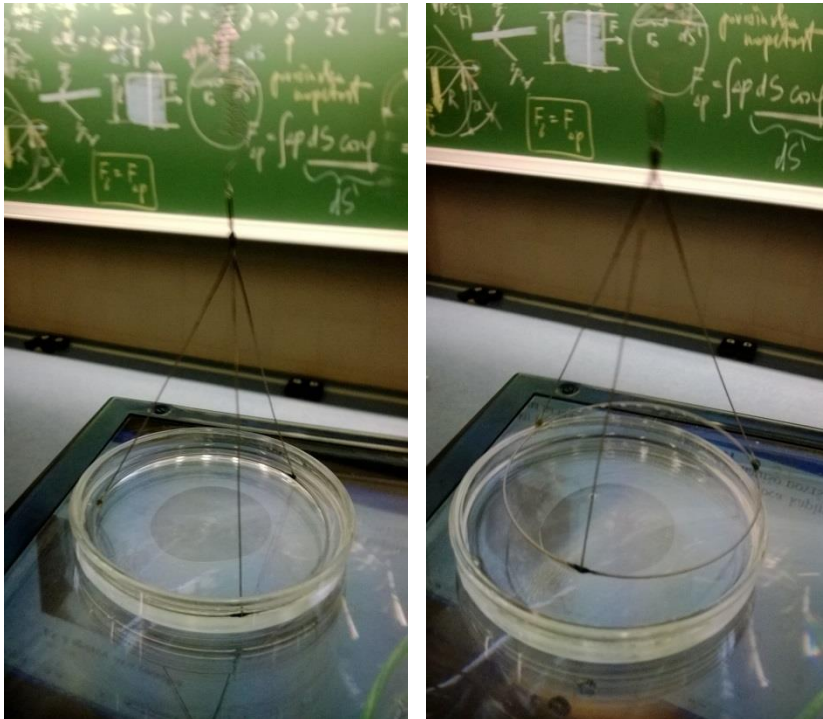
a) okvir z gibljivo prečko

b) okrogla zanka z zanko iz sukanca v sredi

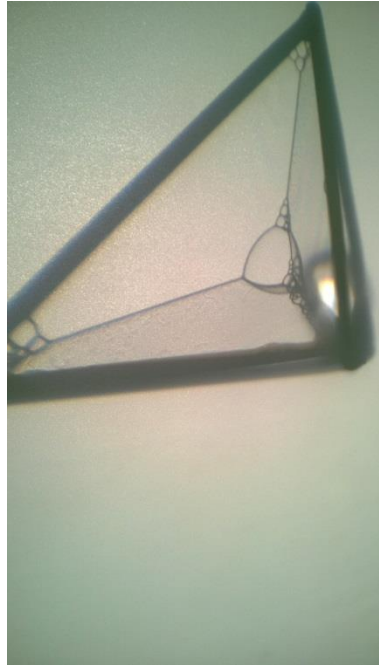
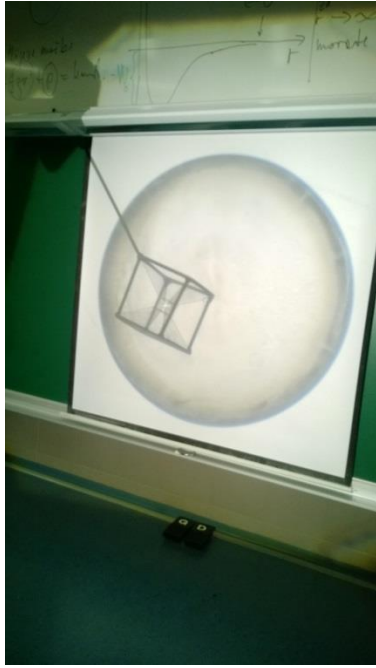
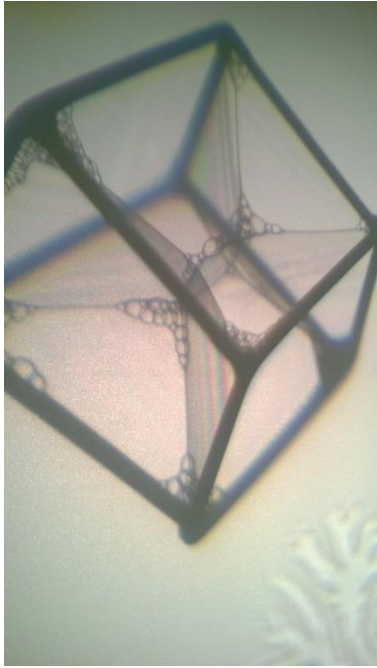

c) velika okrogla zanka z vzmetno tehtnico

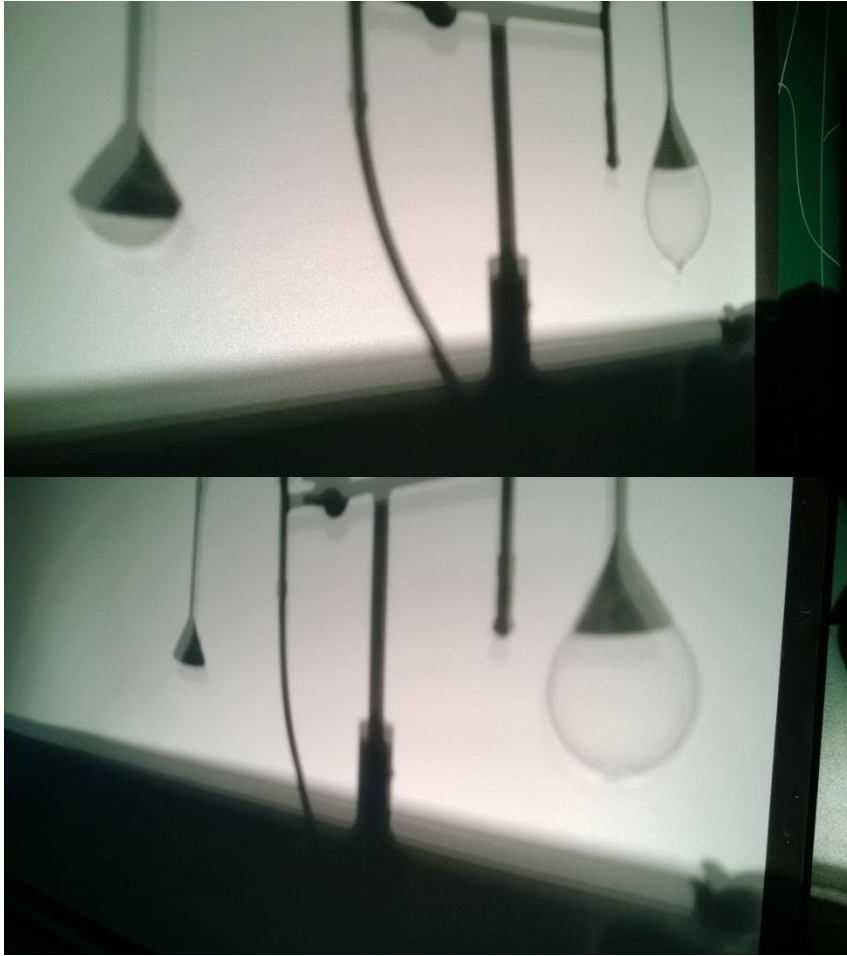
2. PLATEAU-jeve PLOSKVE - minimalna površinska energija (grafoskop)

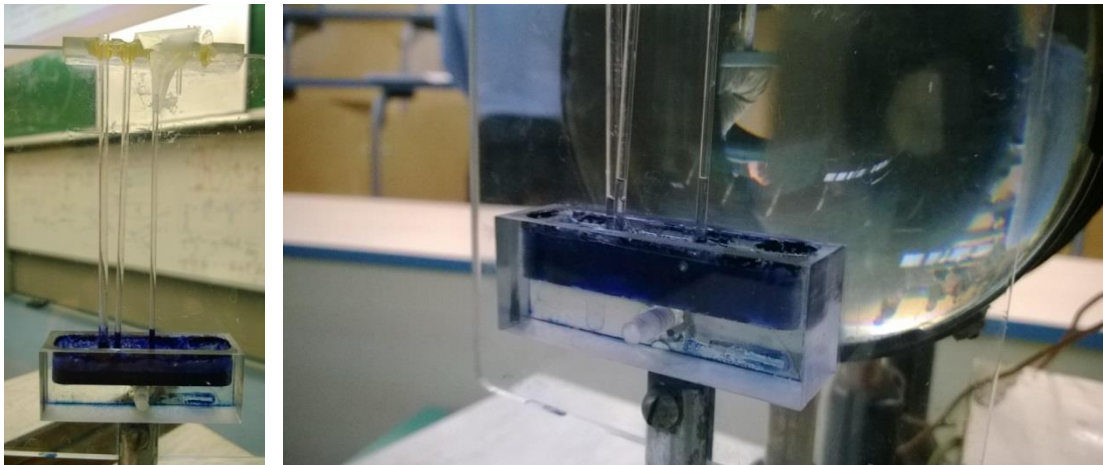

3. RAZLIKA TLAKOV V VELIKEM IN MAJHNEM MEHURČKU (Laplace-ova enačba)

4. KAPILARNI DVIG V KAPLJEVINI - projekcija na tablo

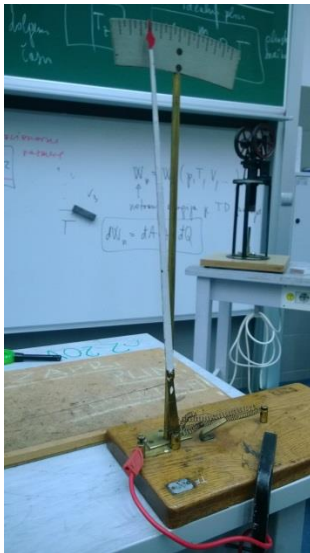

5. FILM - POVRŠINSKA NAPETOST - DRSALCI

12. TERMODINAMIKA - osnove

1. TEMPERATURNO RAZTEZANJE ŽICE – žico segrejemo z električnim tokom

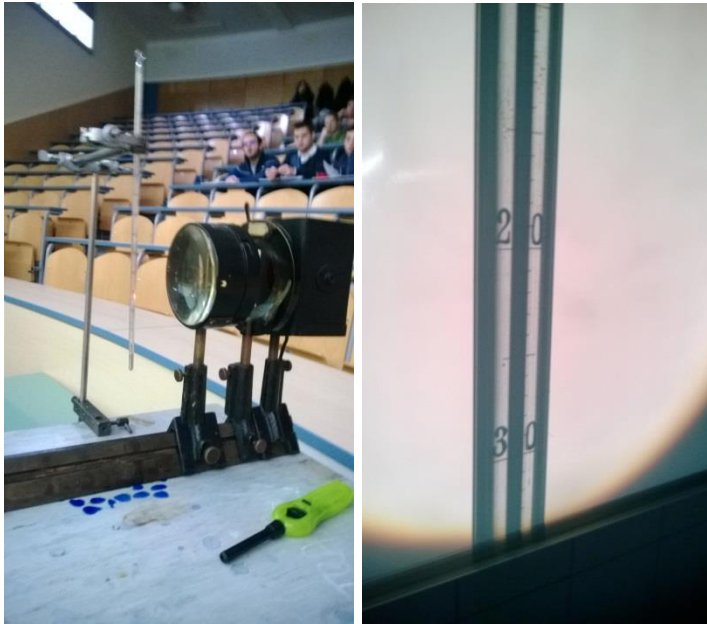
2. KOVINSKA KROGLICA SE PRI GRETJU POVEČA - (kroglica, obroč, plinski gorilnik)

3. BIMETAL

4. ŽIVOSREBRNI PROJEKCIJSKI TERMOMETER - ko ga oplaziš s plamenom, se Hg stolpec najprej zniža zaradi raztezka stekla

5. MERJENJE TEMPARATURE S TERMOELEMENTOM

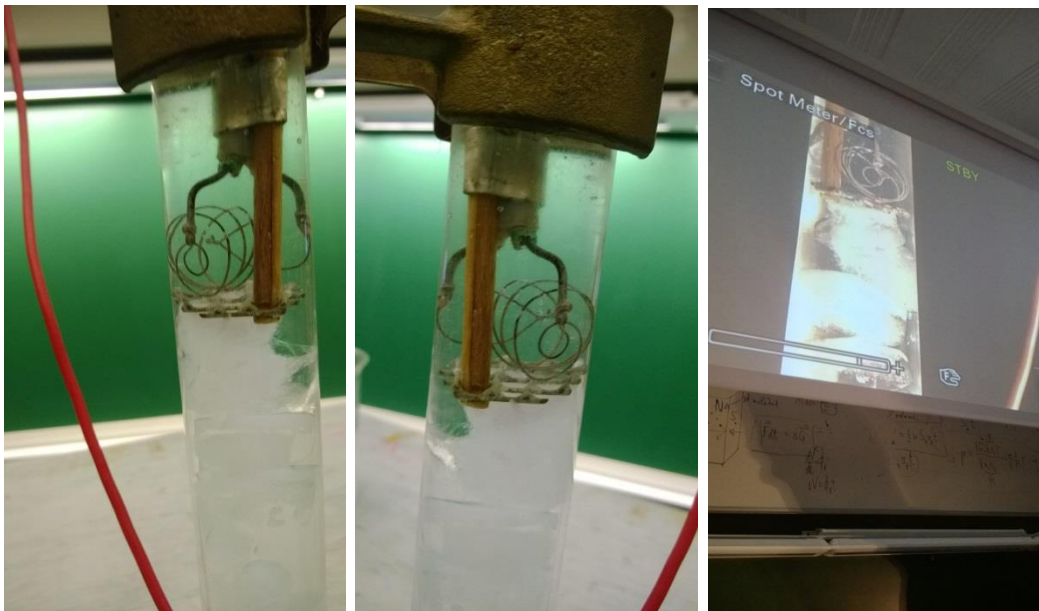
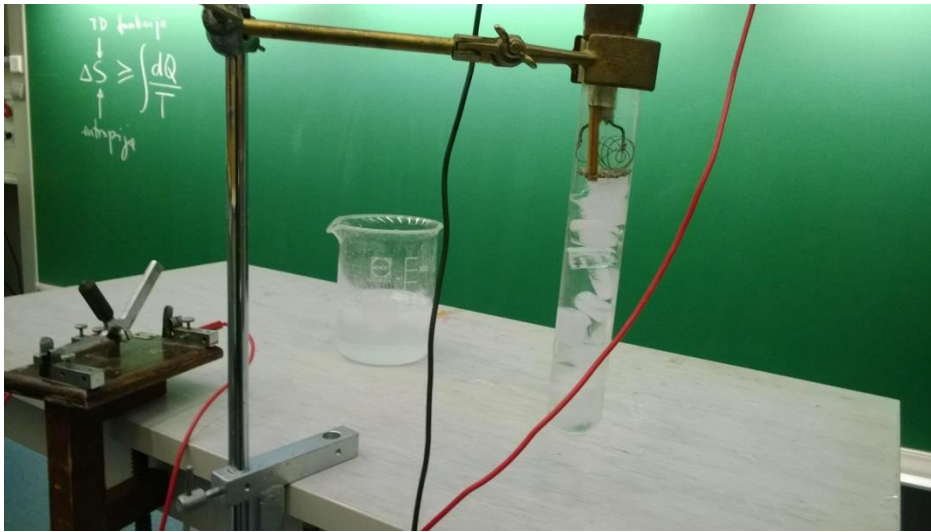
6. UPORNI TERMOMETER

7. TOPLOTNA PREVODNOST

a) kovin - kvalitativna primerjava preko dolžin plamenčkov (eter)

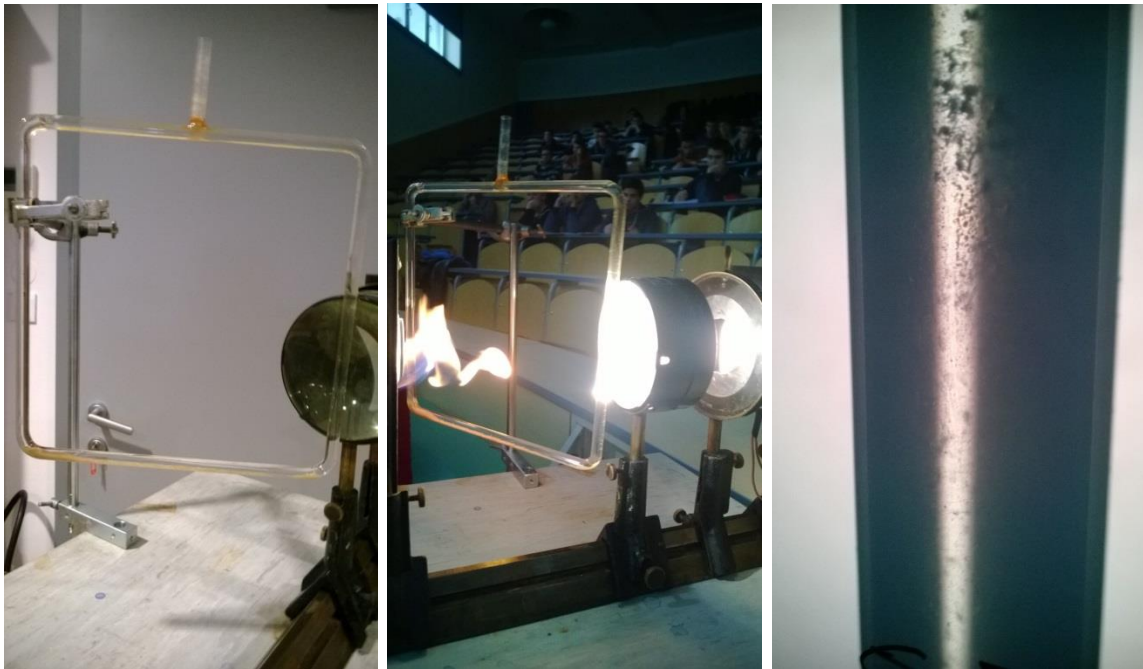

b) vode (prevajanje in konvekcija; voda vre na ledom)

c) plinov

8. KONVEKCIJA - model centralne kurjave

9. MAGDEBURŠKI POLKROGLI (Otto von Guericke)

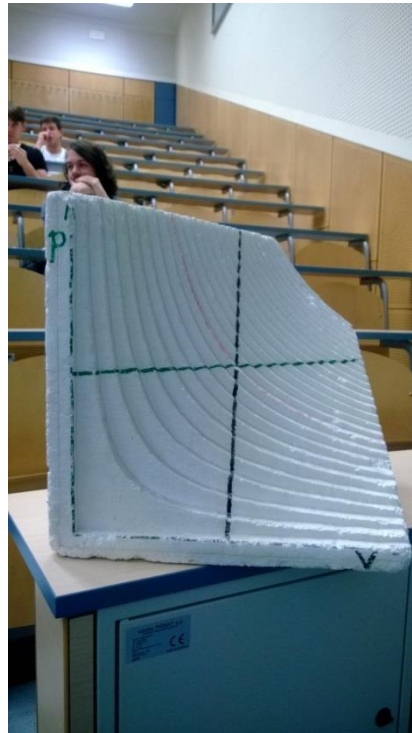
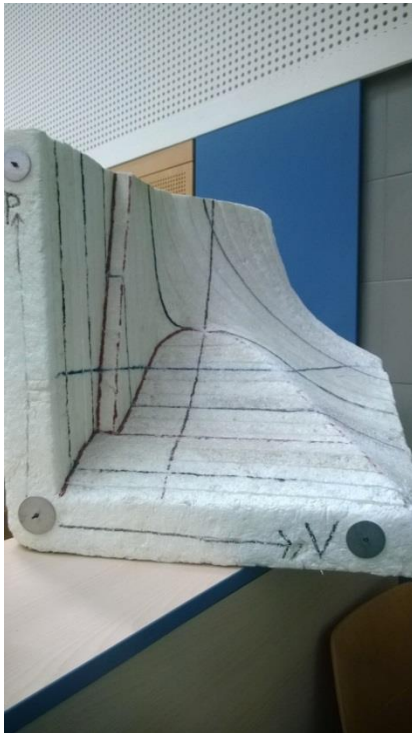

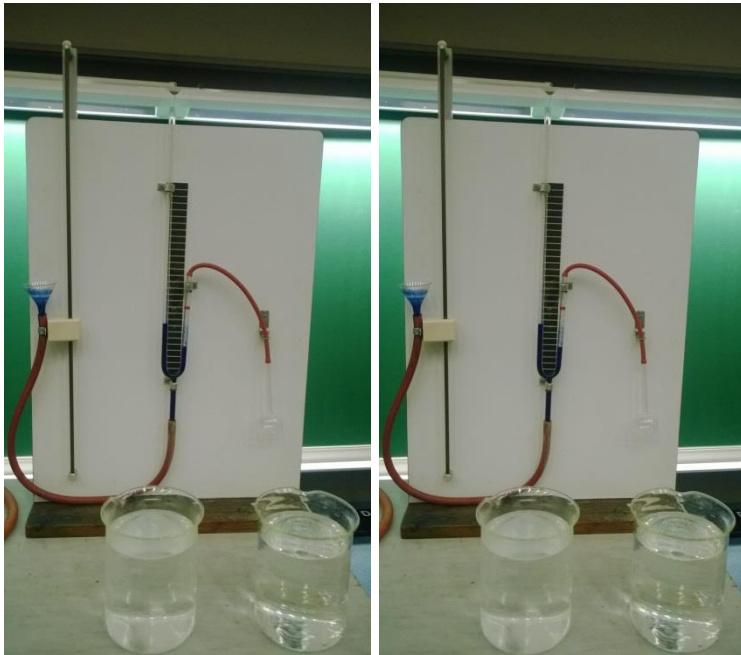
10. TORRICELLIJEV POSKUS (1 meter dolga steklena cev)

13. TERMODINAMIKA – fazni diagrami in fazni prehodi

1. FAZNI DIAGRAM - 2 modela iz stiropora

2. PLINSKI TERMOMETER

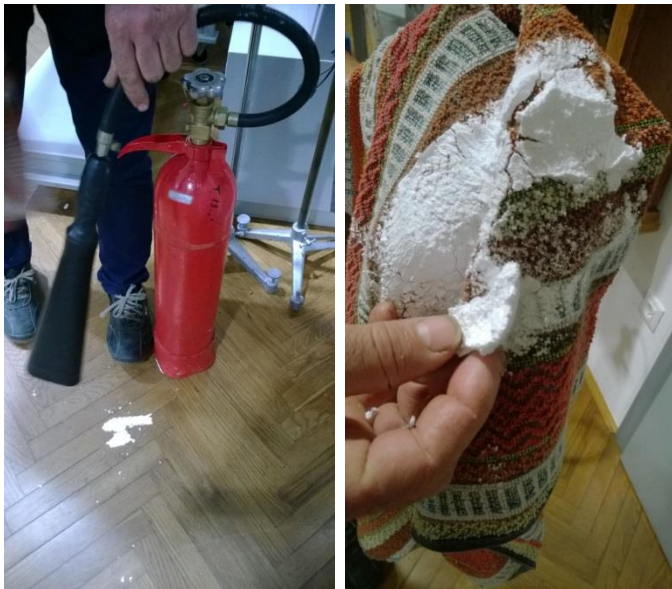
3. VRENJE VODE POD ZNIŽANIM TLAKOM - grejemo evakuiramo (vodna vakuumska črpalka) bučo vode

4. NASTANEK MEGLE - kondenzacijska jedra (dim vžigalice) potegnemo v bučo s podtlakom v posodi, nato izdihnemo v posodo - v izdihnjem zraku je tudi voda, ki se kondenzira v buči na kondenzacijskih jedrih

5. ADIABATNO ZNIŽANJE TEMPERATURE DO LEDIŠČA ZARADI RAZPENJANJA (gasilni aparat)

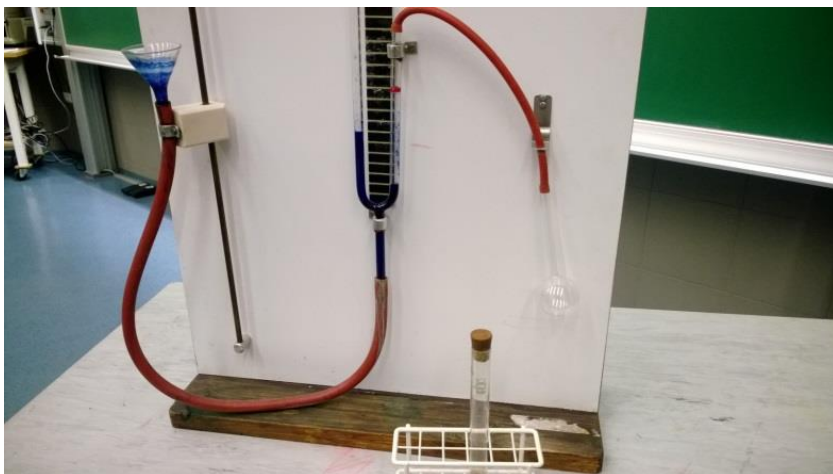

6. PODHLADITEV IN STRJEVANJE NATRIJEVEGA TIOSULFATA

7. PRIMERJAVA SPECIFIČNIH TOPILOT Cu in Pb (termoskop)

8. IZPARILNA TOPLOTA - eter polijemo na bučko plinskega termometra

14. KINETIČNA TEORIJA PLINOV

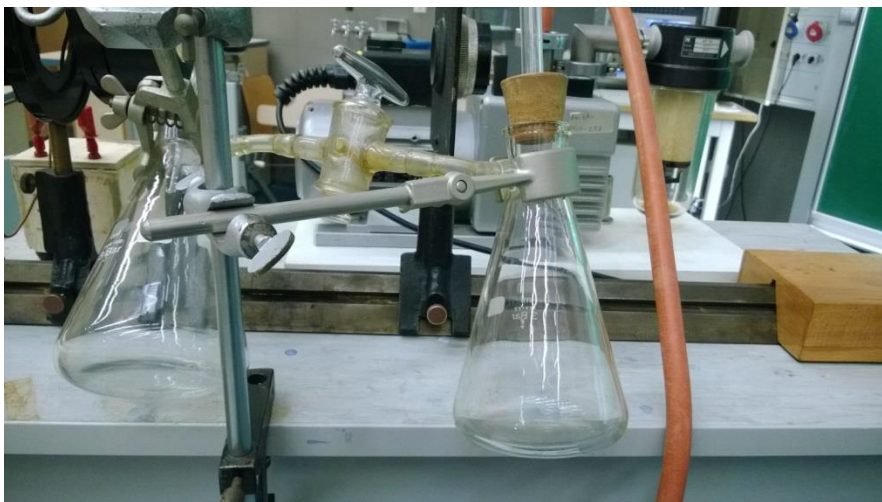
1. SISTEM MAJHNIH GIBAJOČIH SE KROGLIC V POSODI - Maxwell-ova porazdelitev po velikosti hitrosti)

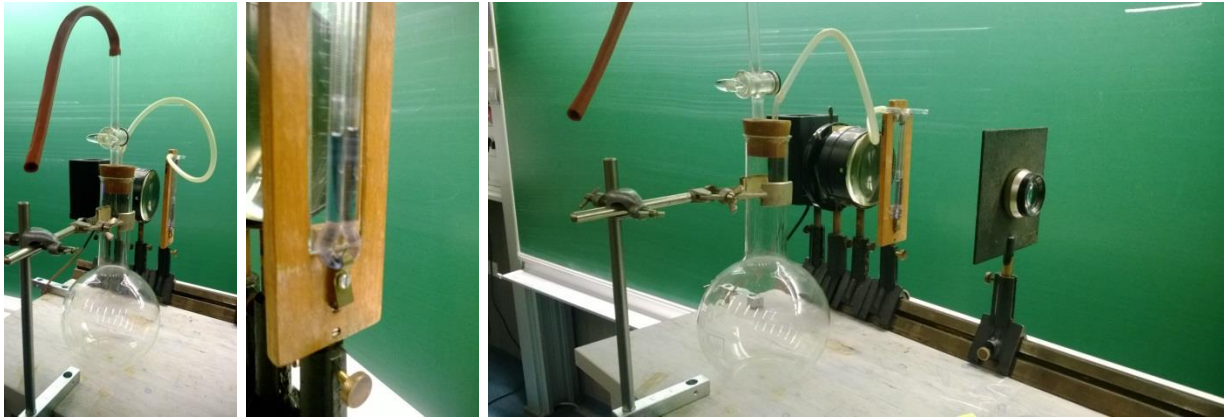
2. MODEL DVOATOMNE, TRIATOMNE IN VEČATOMNE MOLEKULE

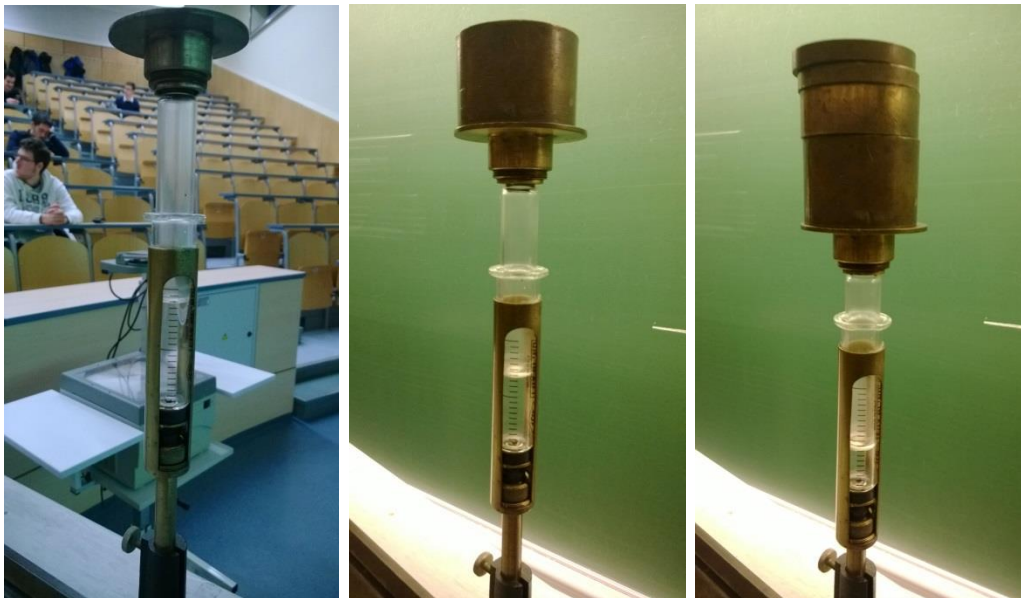
3. HIRNOV POSKUS

4. CLEMENT-DESORMESOV POSKUS - določitev razmerja specifičnih toplot (buča, manometer)

5. PLINSKA ENAČBA: Boylov zakon - injekcijska menzura z batom, uteži

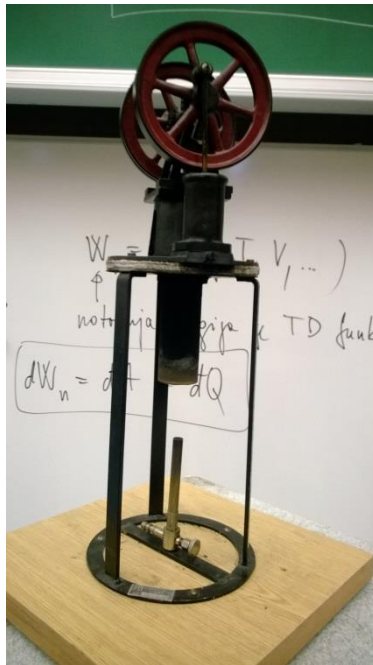
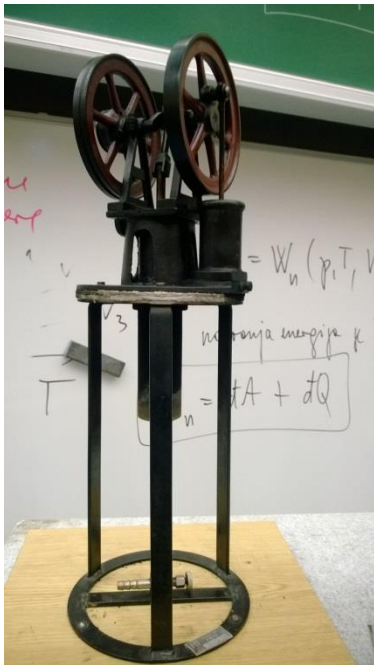

15. TOPLOTNI STROJI, ENTROPIJA

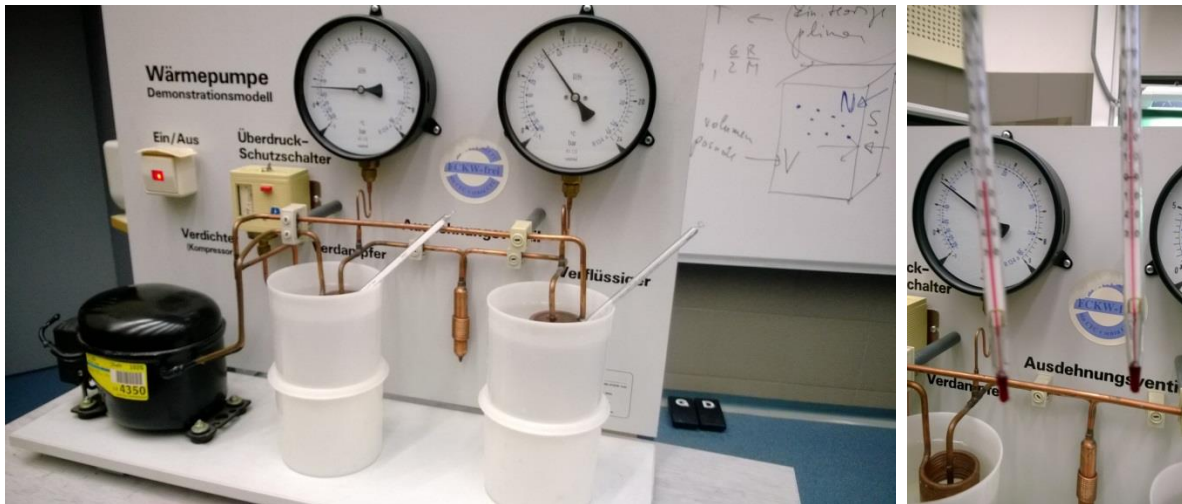
1. KOLO OD BIKIKLA - PREPOST PRIMER TOPLOTNEGA STROJA - s plamenom grejemo del kolesa

2. STROJ NA SEGRET ZRAK

3. TOPLOTNA ČRPALKA

16. MEHANSKO VALOVANJE, ZVOK

1. KROŽNO IN RAVNO VALOVANJE -valovna kad

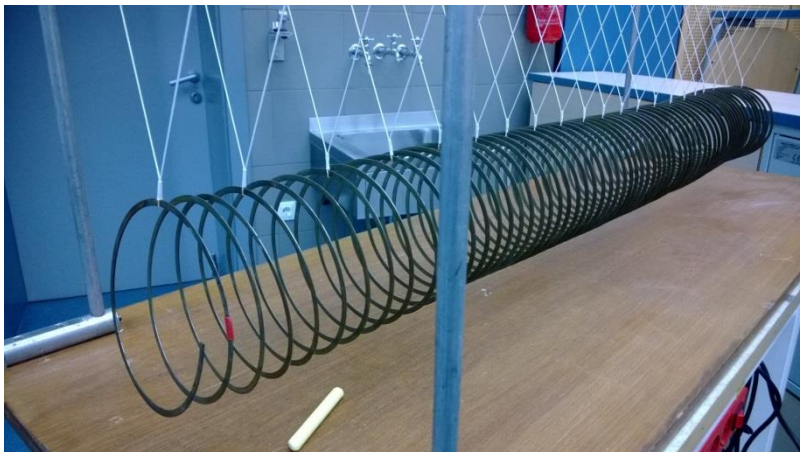
2. INTERFERENCA IN HUYGENSOVO NAČELO NA VODNO GLADINI - ena reža, dve reži (valovna kad)

3. TRANSVERZALNO VALOVANJE - napeta gumijasta cev, vodoravne gibljive prečke

4. LONGITUDINALNO VALOVANJE - vodoravno obešena vijačna vzmet, napeta vijačna vzmet

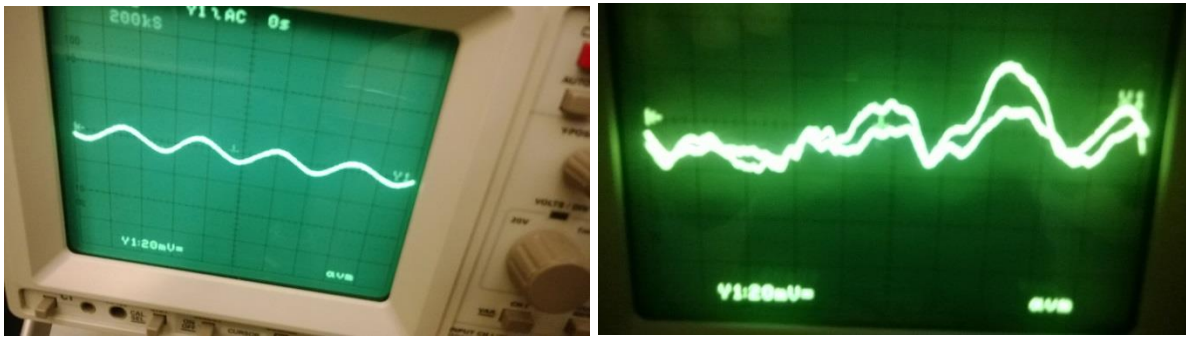
5. SINUSNA VALOVANJA - senčne projekcije žičnih modelov

6. LONGITUDINALNO STOJEČE VALOVANJE - vzmet vzbujaemo z elektromagnetnim prekinjalom, projekcija

7. V VAKUMU NI ZVOKA - zvočilo pod evakuiranim poveznikom

8. SLIKE ZVOKOV NA OSCILOSKOPU - mikrofoni, osciloskop

9. ŠIRJENJE ZVOKA PO MEDENINASTI PALICI - hitrost potovanja motnje (slika signala na osciloskopu)

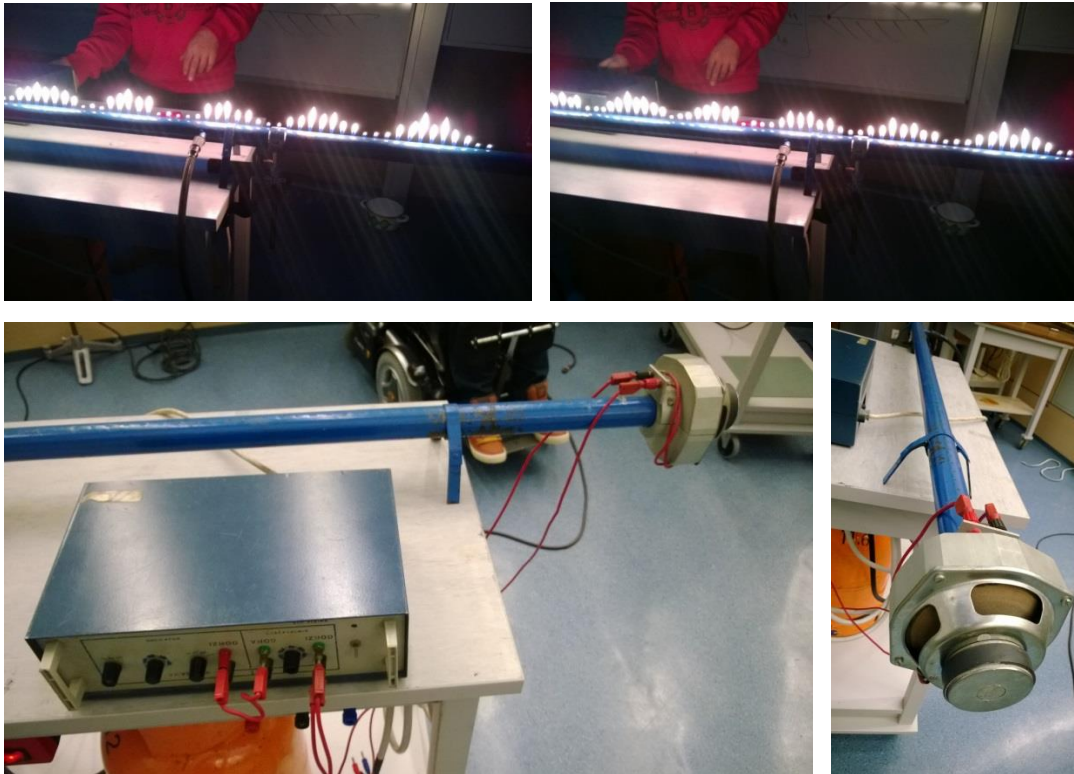

10. MERJENJE VALOVNE DOLŽINE IN HITROSTI ZVOKA V ZRAKU - RC generator, zvočnik, dva mikrofona, osciloskop

11. STOJEČE VALOVANJE PRI ZVOKU

a) Kundtova cev s plinskimi plamenčki

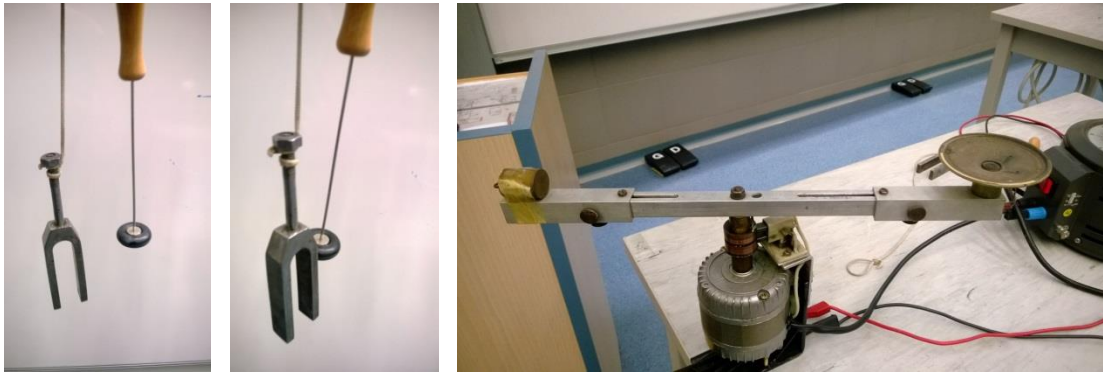

b) vozli in hrbti zvoka med zvočnikom in tablo -mikrofon

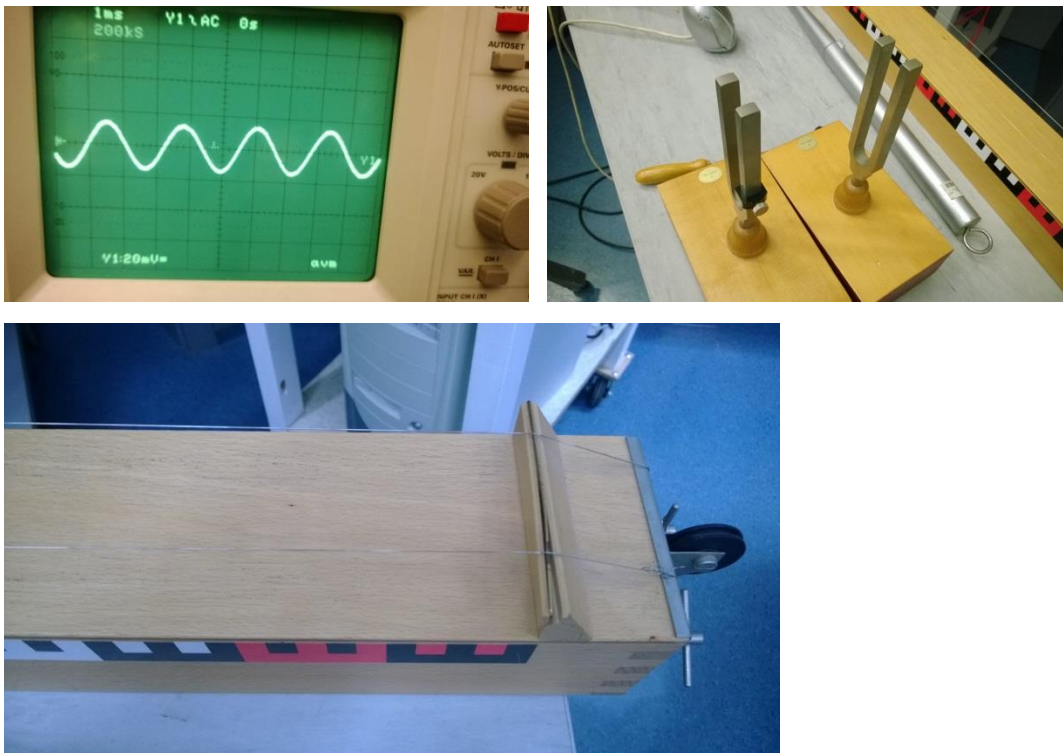
12. INTERFERENCA ZVOKA - dva zvočnika oddajata v prostor predavalnice

13. DOPPLERJEV POJAV - glabene vilice se vrtijo, sirena

14. ZVOČILA IN LASTNA NIHANJA - glasbene vilice, piščali, strune, plošče, opne, hladnijeve plošče + mivka

15. RESONANCA ZVOČIL - dvoje glasbenih vilic, osciloskop

16. OPNA KOT ODDAJNIK IN SPREJEMNIK ZVOKA - dva okrogla okvirja z opnama

